

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**Vývoj veřejného dluhu v České republice
v letech 1993-2010**

Anna Cochová

© 2014 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomiky
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Cochová Anna

Podnikání a administrativa

Název práce

Vývoj veřejného dluhu v České republice v letech 1993 - 2010

Anglický název

The development of the Czech Republic debt in the period 1993 -2011

Cíle práce

Cílem práce bude provést analýzu veřejného dluhu v České republice v letech 1993-2010.

Metodika

V práci budou použity deskriptivní a komparativní metody zkoumání.

Harmonogram zpracování

09/2014 - teoretická část

10/2014 - praktická část

11/2014 - závěry

Rozsah textové části

50 - 70 stran

Klíčová slova

veřejný dluh, státní dluh, veřejné finance, bilance, státní rozpočet

Doporučené zdroje informací

HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. a kol. Veřejné finance. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0

LAJTKEPOVÁ, E. Veřejné finance v České republice: teorie a praxe. 1. vydání. Brno: Cerm, 2013. 130 s. ISBN 978-80-7204-861-8

NAHODIL, F. a kol. Veřejné finance v České republice. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 359 s. ISBN 978-80-7380-162-5

Vedoucí práce

Maitah Mansoor, doc. Ing., Ph.D. et Ph.D.

Termín odevzdání

listopad 2014

Elektronicky schváleno dne 13.11.2014

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 13.11.2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan fakulty

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vývoj veřejného dluhu v České republice v letech 1993-2010" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 11. 2014

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Mansooru Maitahovi, Ph.D. et Ph.D. za odborné vedení, jeho vstřícnost a rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Vývoj veřejného dluhu v České republice v letech 1993-2010

The development of the Czech republic debt in the period 1993-2010

Souhrn

Předmětem diplomové práce je analýza veřejného dluhu a veřejných financí České republiky v období let 1993-2010. První část vymezuje veřejné finance a rozpočtovou soustavu s důrazem na veřejné rozpočty. Dále je determinován veřejný dluh, jeho členění a forma. Vysvětleny jsou příčiny vzniku veřejného dluhu, jeho důsledky a možná řešení. Druhá část analyzuje vývoj veřejného dluhu v průběhu sledovaných let se zaměřením na státní dluh, jeho strukturu a náklady. Rozebráno je také zadlužení obcí a krajů České republiky. V závěru práce je objasněno plnění Maastrichtských kritérií a vývoj daňové kvóty.

Summary

The subject of this thesis is to analyze the public debt and public finances of the Czech Republic in the period 1993-2010. The first part defines public finance and budget system with an emphasis on public budgets. It is also determined by public debt, its structure and form. Explained the causes of the public debt, its consequences and possible solutions. The second part analyzes the development of public debt during these years, with focus on government debt, its structure and costs. Dismantling is also a debt of municipalities and regions in the Czech Republic. In the end is explained by the Maastricht criteria and development of tax quota.

Klíčová slova: státní dluh, veřejný dluh, veřejné finance, bilance, veřejný rozpočet, státní rozpočet, deficit státního rozpočtu, zadluženost, příjmy veřejných rozpočtů, výdaje veřejných rozpočtů

Keywords: government debt, public debt, public finance, balance, public budget, state budget, state budget deficit, indebtedness, state budget revenues, expenditures of state budget

Obsah

Obsah	8
1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	13
3 Teoretická východiska	15
3.1. Veřejné finance	15
3.2. Rozpočtová soustava.....	15
3.2.1. Veřejné rozpočty	17
3.2.1.1. Funkce veřejných rozpočtů.....	17
3.2.1.2. Pojetí veřejných rozpočtů	18
3.2.1.3. Příjmy veřejných rozpočtů.....	19
3.2.1.4. Výdaje veřejných rozpočtů	22
3.2.2. Rozpočtové zásady	24
3.2.3. Rozpočtový proces.....	25
3.2.4. Státní rozpočet	25
3.3. Fiskální nerovnováha	27
3.3.1. Veřejný dluh	28
3.3.1.1. Členění veřejného dluhu	28
3.3.1.2. Forma veřejného dluhu	29
3.3.1.3. Příčiny veřejného dluhu	30
3.3.1.4. Důsledky veřejného dluhu	30
3.3.1.5. Řešení veřejného dluhu.....	30
3.3.2. Metodika vykazování.....	31
3.4. Maastrichtská kritéria	32
3.5. Pakt stability a růstu.....	32
4 Praktická část	34
4.1. Veřejný dluh České republiky v letech 1993-2003	34
4.1.1. Vývoj salda státního rozpočtu.....	34
4.1.2. Vývoj státního dluhu.....	37
4.1.3. Struktura státního dluhu.....	39
4.1.4. Náklady státního dluhu	41
4.1.5. Vývoj zadlužení obcí a krajů České republiky	41

4.1.6.	Porovnání státního a veřejného dluhu.....	43
4.2.	Veřejný dluh České republiky v letech 2004-2010	45
4.2.1.	Vývoj salda státního rozpočtu.....	45
4.2.2.	Vývoj státního dluhu.....	47
4.2.3.	Struktura státního dluhu.....	49
4.2.4.	Náklady státního dluhu	52
4.2.5.	Vývoj zadlužení obcí a krajů České republiky	53
4.2.6.	Porovnání státního a veřejného dluhu.....	55
4.3.	Plnění Maastrichtských kritérií	57
4.3.1.	Kritérium deficitu veřejných rozpočtů.....	57
4.3.2.	Kritérium veřejného dluhu.....	58
4.3.3.	Porovnání s ostatními zeměmi EU.....	58
4.4.	Daňová kvóta v České republice	60
4.4.1.	Vývoj daňové kvóty v letech 1993-2003	60
4.4.2.	Vývoj daňové kvóty v letech 2004-2010.....	61
5	Závěr	62
6	Seznam použitých zdrojů.....	64
7	Přílohy.....	69

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Vývoj salda státního rozpočtu v letech 1993-2003	34
Tabulka 2 - Vývoj státního dluhu v letech 1993-2003	37
Tabulka 3 – Vývoj a struktura státního dluhu v letech 1993-2003 (v mld. Kč)	39
Tabulka 4 - Úrokové náklady státního dluhu v letech 1993-2003 (v mld. Kč)	41
Tabulka 5 - Zadluženost obcí v ČR v letech 1993-2003 (v mld. Kč).....	42
Tabulka 6 - Zadluženost obcí a statutárních měst v ČR v letech 1993-2003 (v mld. Kč)...	43
Tabulka 7 - Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 1993-2003 (v mld. Kč)	44
Tabulka 8 - Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2004-2010	45
Tabulka 9 - Vývoj státního dluhu v letech 2004-2010	48
Tabulka 10 – Vývoj a struktura státního dluhu v letech 2004-2010 (v mld. Kč)	50
Tabulka 11 - Úrokové náklady státního dluhu v letech 2004-2010 (v mld. Kč)	52
Tabulka 12 - Zadluženost obcí v ČR v letech 2004-2010 (v mld. Kč).....	53
Tabulka 13 - Zadluženost obcí a statutárních měst v ČR v letech 2004-2010 (v mld. Kč).54	
Tabulka 14 - Vývoj dluhu krajů ČR v letech 2004-2010 (v mld. Kč).....	55
Tabulka 15 - Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 2004-2010 (v mld. Kč)	56
Tabulka 16 - Deficit veřejných rozpočtů České republiky v letech 2001-2011 (v %)	57
Tabulka 17 - Vládní dluh České republiky v letech 2001-2011 (v %).....	58
Tabulka 18 - Vývoj daňové kvóty v ČR v letech 1993-2003 (v %)	60
Tabulka 19 - Vývoj daňové kvóty v ČR v letech 2004-2010 (v %)	61

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Rozpočtová soustava České republiky.....	15
Obrázek 2 - Rozdělení mimorozpočtových fondů v ČR.....	16
Obrázek 3 - Příjmy veřejných rozpočtů	20
Obrázek 4 - Rozdělení jednotlivých podílů daní v ČR.....	21
Obrázek 5 - Výdaje veřejných rozpočtů	23
Obrázek 6 - Rozpočtový proces přípravy státního rozpočtu.....	26
Obrázek 7 - Vývoj příjmů, výdajů a salda SR v jednotlivých měsících v roce 2006	46
Obrázek 8 - Plnění Maastrichtských kritérií k dubnu 2011	59

Seznam grafů

Graf 1 - Vývoj salda státního rozpočtu v letech 1993-2003	34
Graf 2 - Vývoj státního dluhu v letech 1993-2003	38
Graf 3 - Struktura státního dluhu v letech 1993-2003	40
Graf 4 - Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 1995-2003.....	44
Graf 5 - Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2004-2010	45
Graf 6 - Vývoj státního dluhu v letech 2004-2010	48
Graf 7 - Vývoj a struktura státního dluhu v letech 2004-2010	51
Graf 8 - Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 2004-2010.....	56

1 Úvod

Už od samého začátku, v dávných dobách, hospodaření státu nemuselo být vždy efektivní a prosperující. Panovník takové situace řešil zvýšením daní, případně půjčkami od jiných států. Nic však nemá věčného trvání a při dlouhodobém stavu začínaly nepokoje lidu a velmi častý válečný konflikt se svými věřiteli. S vývojem dluhu se tedy váže dlouhá historie.

S dobou se měnil i pohled na státní finance a v minulém století se v soukromé sféře „na dluh“ sice dávalo, ale nikdy to nevěstilo nic dobrého. Na státní úrovni to však bylo něco nemyslitelného. Výjimky tvořily časy v dobách válek a bojů, kdy bylo potřeba uvolňovat větší množství finančních prostředků.

V dnešní turbulentní době se se zadlužením setkáváme téměř na každém rohu a stalo se tak běžnou součástí našich životů. A to jak na úrovni soukromé, tak i na úrovni veřejné. Takřka každý den můžeme z médií zaslechnout novinky z politického a ekonomického dění, které se vztahují k veřejným financím, a které velmi často přispívají k prohlubování veřejného dluhu. Problematika veřejného zadlužování je aktuálním tématem, které se týká nás všech. Přeci jen se jedná o dluh, kterému je potřeba dostat. Každý z nás má na tuto oblast jiný názor, avšak časté úvahy a závěry jsou mylné především z důvodu neúplných znalostí této problematiky.

Veřejné finance jsou zajímavé tím, že opatření v nich provedené, nikdy nemůžeme dopředu označit za správné či nesprávné. Jakým směrem se budou po uskutečněním opatření ubírat, závisí na tolika proměnných, že jej dopředu nikdy nelze zavrhnout. Je ale dobré nezapomínat na historii a pokusit se z ní ponaučit.

2 Cíl práce a metodika

Cílem této diplomové práce bude analyzovat vývoj veřejného dluhu a veřejných financí České republiky v rozmezí let 1993 až 2010. Dílčím cílem práce bude analyzovat příčiny vzniku veřejného dluhu, jeho neustálého nárůstu, ale také jeho formy financování a náklady na jeho pokrytí.

V teoretické části budou vymezeny základní pojmy, počínaje veřejnými financemi a rozpočtovou soustavou, kde budou blíže vysvětleny zejména veřejné rozpočty, jejich pojetí, funkce a dále příjmové a výdajové strany veřejných rozpočtů. Objasněny budou také rozpočtové zásady, rozpočtový proces a blíže bude prozkoumán státní rozpočet. Další podkapitola bude zaměřena na fiskální nerovnováhu, kde bude detailněji rozebrán veřejný dluh jako takový, jeho členění a forma, příčiny a důsledky a v neposlední řadě jeho možné řešení. Dále budou objasněna fiskální kritéria a opatření vydaná Evropskou unií, jež musí Česká republika, jakožto její člen, respektovat.

Praktická část práce bude z pohledu vývoje veřejného dluhu rozdělena do dvou hlavních kapitol. První z nich bude analyzovat roky 1993-2003, roky od vzniku samostatné České republiky do posledního roku před vstupem republiky do Evropské unie. Druhá část se bude věnovat rokům 2004-2010, tudíž rokům, jak již bylo napovězeno, kdy jsme členy Evropské unie. V každé z těchto kapitol bude rozebrán vývoj salda státního rozpočtu, vývoj, struktura a náklady státního dluhu. Dále se práce zaměří na zadlužení obcí a krajů České republiky a jako poslední podkapitola bude porovnání státního dluhu s dluhem veřejným.

V další kapitole bude rozebráno plnění Maastrichtských kritérií v České republice. Dojde zde k rozdělení na tři podkapitoly, přičemž první z nich se zaměří na konvergenční kritérium deficitu veřejných rozpočtů a druhá na kritérium veřejného dluhu. Třetí z nich se pak bude věnovat porovnání ostatních zemí Evropské unie s Českou republikou ohledně plnění těchto kritérií.

Poslední kapitola praktické části se bude zabývat vývojem daňové kvóty v České republice v průběhu let.

Práce bude zpracována na základě nastudování sekundárních zdrojů - odborné literatury a internetových zdrojů - které jsou zaměřeny především na řešenou problematiku. Veškeré použité zdroje budou uvedeny v závěru této práce v kapitole Seznam použité literatury. Přímé i nepřímé citace budou vypsány v poznámce pod čarou.

Použité přímé citace budou jasně identifikovatelné, a to pomocí zvýraznění uvozovkami a napsány kurzívou. Literární rešerše a vlastní část práce budou vypracovány na základě deskriptivní a komparativní metody zkoumání, závěr práce pak na základě syntézy.

3 Teoretická východiska

3.1. Veřejné finance

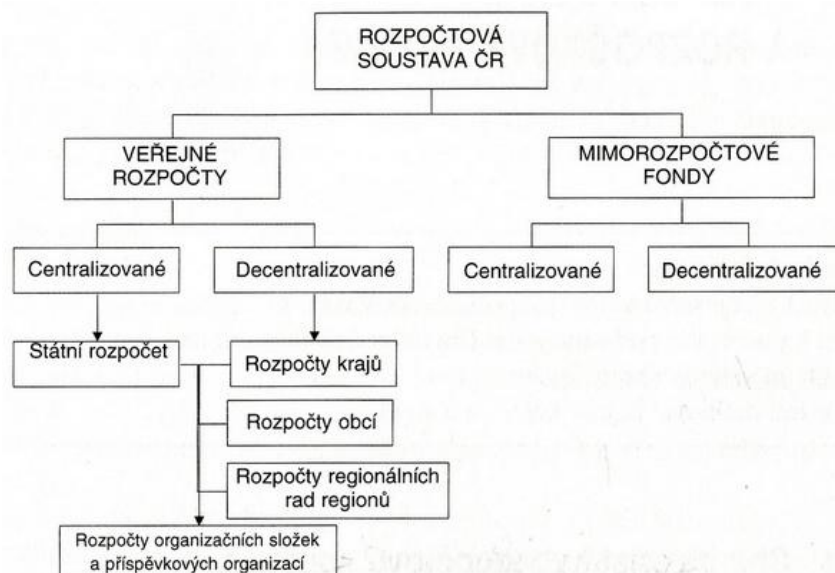
Veřejnými financemi jsou označovány specifické finanční vztahy a operace, které probíhají v rámci ekonomického systému mezi orgány a institucemi veřejné správy na straně jedné a ostatními subjekty na straně druhé. Ostatními subjekty mohou být občané, domácnosti, firmy apod. Pod specifické finanční vztahy a operace spadá zabezpečení veřejných statků, profinancování různých transferů (zejména sociálního rázu) a stimulace ekonomických subjektů k určitému chování pomocí dotací, pokut či daní.¹

Obecně lze tedy říct, že se veřejné finance zabývají získáváním potřebných finančních prostředků a efektivně je používat na financování jednotlivých druhů státních zásahů.²

3.2. Rozpočtová soustava

„Rozpočtovou soustavou rozumíme soustavu veřejných rozpočtů (včetně rozpočtových vztahů fungujících uvnitř této soustavy) a institucí, které zabezpečují tvorbu, rozdělování, užití a kontrolu toků jednotlivých okruhů finančních prostředků v rámci této soustavy.“³

Obrázek 1 - Rozpočtová soustava České republiky

Zdroj: HAMERNÍKOVÁ, B., MAAJTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 166

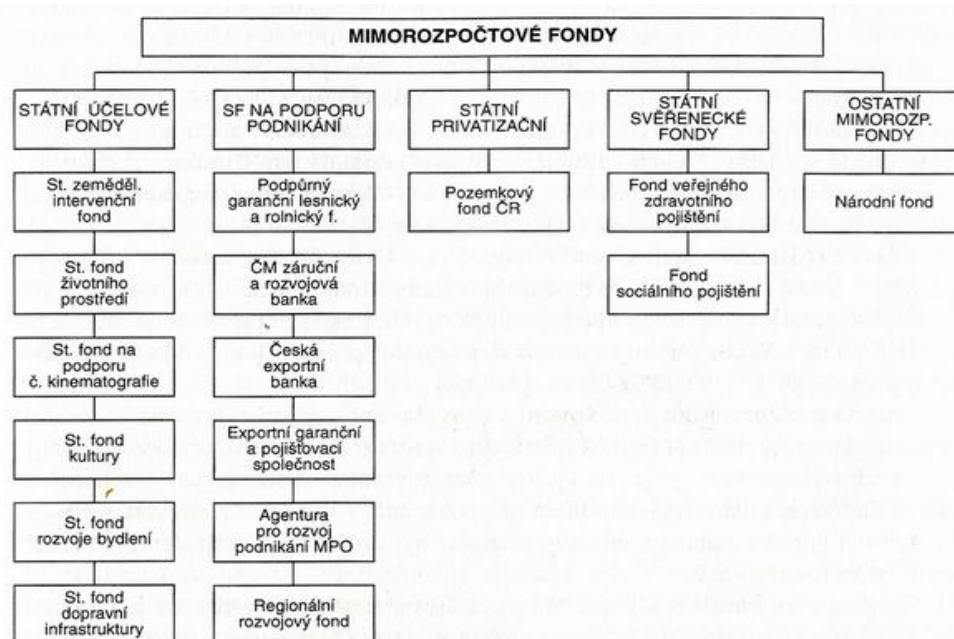
¹ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAJTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 11

² PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 68

³ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAJTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 165

Rozpočtová soustava lze rozdělit na dvě hlavní skupiny, jak je znázorněno na Obrázku 1. V České republice je soustava veřejných rozpočtů tvořena rozpočty centrální vlády, rozpočty regionálními a místními. Mezi rozpočty centrální vlády patří státní rozpočet vč. Národního fondu, šest státních fondů, privatizační fondy a zdravotní pojišťovny. Regionální a místní rozpočty tvoří rozpočty krajů a rozpočty regionálních rad regionů.⁴ K 1. 1. 2013 eviduje Česká republika 14 krajů a 6253 obcí.⁵

Obrázek 2 - Rozdělení mimorozpočtových fondů v ČR

Zdroj: HAMERNÍKOVÁ, B., MAAAYTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 167

V České republice existuje mnoho mimorozpočtových fondů, které mohou být na úrovni centra (tzv. parafiskální fondy), ostatní centralizované mimorozpočtové fondy či decentralizované mimorozpočtové fondy. Tyto fondy bývají obvykle účelové, na centrální úrovni jsou pak zřizovány zákonem.⁶

Struktura rozpočtové soustavy a objem finančních prostředků v ní se odvíjí také od funkcí státu z hlediska poskytování veřejných statků a míry ovlivňování ekonomiky.

⁴ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAAYTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 165

⁵ Český statistický úřad [online] Statistický lexikon obcí 2013

⁶ ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 22

Lze je tak rozdělit na:⁷

- minimální - dochází k zajištění pouze základních, obzvláště nedělitelných veřejných statků jako je obrana, bezpečnost, legislativa, atd.; zbylé jsou ponechány trhu,
- střední – ke shora uvedeným přibývá financování zdravotnictví, vzdělání, sociální zabezpečení, ochrana životního prostředí a regulační funkce,
- maximální – koordinace činností soukromých subjektů; charakteristické pro centrálně řízené ekonomiky.

3.2.1. Veřejné rozpočty

Veřejný rozpočet je důležitým nástrojem státu (vlády) a i každé úrovně a článku územní samosprávy. Slouží k zajištění potřeb a úkolů, především k zabezpečení veřejných statků pro obyvatelstvo, ať už prostřednictvím veřejnoprávních neziskových organizací ve veřejném sektoru nebo přes veřejné zakázky v soukromém sektoru.⁸

„Soustava veřejných rozpočtů se řídí rozpočtovými pravidly, která mají nyní v ČR podobu dvou zákonů: zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, a zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.“⁹

Objem finančních prostředků veřejných rozpočtů záleží zejména na velikosti veřejného sektoru.

3.2.1.1. Funkce veřejných rozpočtů

Teorie veřejných financí vymezuje tři základní funkce veřejných rozpočtů:

- funkce alokační, která řeší především zabezpečování statků v důsledku selhání trhu, problematiku zneužívání dominantního postavení či ochranu slabší smluvní strany,
- funkce redistribuční, jejíž podstatou je přerozdělování bohatství tak, aby odpovídalo určitým zásadám, které jsou uplatňovány ve společnosti,¹⁰
- funkce stabilizační, která využívá tvorby, rozdělení a použití peněžních fondů ke stabilizaci ekonomiky a vybraných makroekonomických veličin (zejména hospodářského růstu a zaměstnanosti).¹¹

⁷ ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 20

⁸ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 98-99

⁹ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAÝTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 166

¹⁰ Tamtéž, s. 217

¹¹ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 71

Všechny tyto funkce spolu souvisejí a vzájemně se ovlivňují, žádná z nich nepůsobí samostatně, proto je třeba posuzovat je v jejich jednotě. „*Například alokační výdaje rozpočtu na zabezpečování veřejných statků mohou mít zároveň stabilizační účinky. Transfery ze státního rozpočtu do rozpočtů jednotlivých článků územní samosprávy mohou mít pozitivní dopad na stabilizaci lokální a regionální ekonomiky.*“¹² Kromě výše uvedených funkcí veřejný rozpočet dále plní funkci autorizační, protože výše příjmů a výdajů schválená zákonodárným orgánem je závazná a musí být dalšími respektována. Dalšími funkcemi veřejných rozpočtů jsou funkce informační, kontrolní a řídicí.¹³

3.2.1.2. Pojetí veřejných rozpočtů

Na veřejný rozpočet lze nahlížet z různých hledisek. Veřejný rozpočet je současně:

- peněžní fond,
- bilance,
- finanční plán,
- nástroj řízení a veřejné politiky.

Dále si jednotlivé hlediska blíže upřesníme.

Nahlížet na veřejný rozpočet jako na peněžní fond znamená, že představuje objem finančních prostředků soustředěných v rozpočtu příslušného rozpočtového období. Z pohledu peněžních vztahů pak jde o přerozdělování části hrubého domácího produktu přes veřejný rozpočet na principech nenávratnosti, neekvivalence a nedobrovolnosti.

Na veřejný rozpočet jako na bilanci hledíme z účetního pohledu. Bilancuje příjmy a výdaje běžné a kapitálové. Běžné výdaje a příjmy jsou takové, které se obvykle opakují každý rok, kapitálovými rozumíme takové příjmy a výdaje, které jsou jednorázové, neopakující se. Při bilancování příjmů a výdajů může rozpočet být:

- a) vyrovnaný, kdy příjmy se rovnají výdajům,
- b) přebytkový, kdy příjmy jsou vyšší než výdaje,
- c) schodkový, kdy příjmy jsou nižší než výdaje.¹⁴

Dosáhnout na konci rozpočtového období vyrovnaného rozpočtu je v praxi téměř nemožné, avšak dlouhodobě udržovat rozpočet vyrovnaný je prioritou rozpočtové politiky a snahou ministra financí i ekonoma obce či kraje. S ohledem na realizaci rozpočtu

¹²PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 100

¹³HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 166-167

¹⁴ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 24

se v průběhu rozpočtového období stále střídají situace, kdy je krátkodobě schodkový a přebytkový.

Dojde-li ke konci rozpočtového období k přebytku, vyrovná se převedením do rezerv nebo se zpravidla použije na splácení dluhů, k němuž došlo v období recese.

V případě schodkového rozpočtu musí dojít k vyrovnání bilance z finančních rezerv, návratnými finančními prostředky, apod.¹⁵ Takový rozpočet se nesmí stát pravidlem. Měl by přicházet v úvahu v obdobích hospodářského poklesu. „*Schvalování schodkového rozpočtu v období hospodářského růstu je zcela v rozporu s teoretickými zásadami a může mít závažné negativní makroekonomické důsledky*“.¹⁶

Veřejný rozpočet je důležitý jako finanční plán, který v případě státního rozpočtu nabývá podoby zákona. Na úrovni místních rozpočtů má podobu usnesení zastupitelstva. Jedná se o určitý plán státu, kraje či obce, kdy během celého rozpočtového období přicházejí postupně jednotlivé příjmy na účet rozpočtů a zároveň se z něj postupně hradí potřeby. Důležité pro kvalitní hospodaření je sestavovat nejen roční rozpočet, ale i plán na kratší dobu, aby mohlo docházet k efektivnímu investování dočasně nevyužitých zdrojů.¹⁷

Hledisko nástroje řízení je myšleno tak, že veřejný rozpočet je nástrojem rozpočtové politiky i fiskální politiky. Na centrální úrovni je hlavním nástrojem státní rozpočet, za který odpovídá ministerstvo financí. Stabilizační fiskální politika využívá právě příjmy a výdaje státního rozpočtu a rozpočtové saldo k ovlivňování ekonomiky, k působení hospodářského růstu a zaměstnanosti. Na úrovni územní samosprávy jsou místní rozpočty důležitým nástrojem realizace záměrů regionální politiky.¹⁸

3.2.1.3. Příjmy veřejných rozpočtů

Rozpočtovými příjmy jsou takové příjmy, které plynou do veřejných rozpočtů. Může se jednat jak o rozpočet státní, tak rozpočty krajů a obcí či ostatních organizací jako jsou například zdravotní pojišťovny. Představují základní zdroj krytí veřejných výdajů.¹⁹

¹⁵ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 101-102

¹⁶ ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 25

¹⁷ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M., Veřejná správa a finance veřejného sektoru, s. 215-216

¹⁸ Tamtéž, s. 219

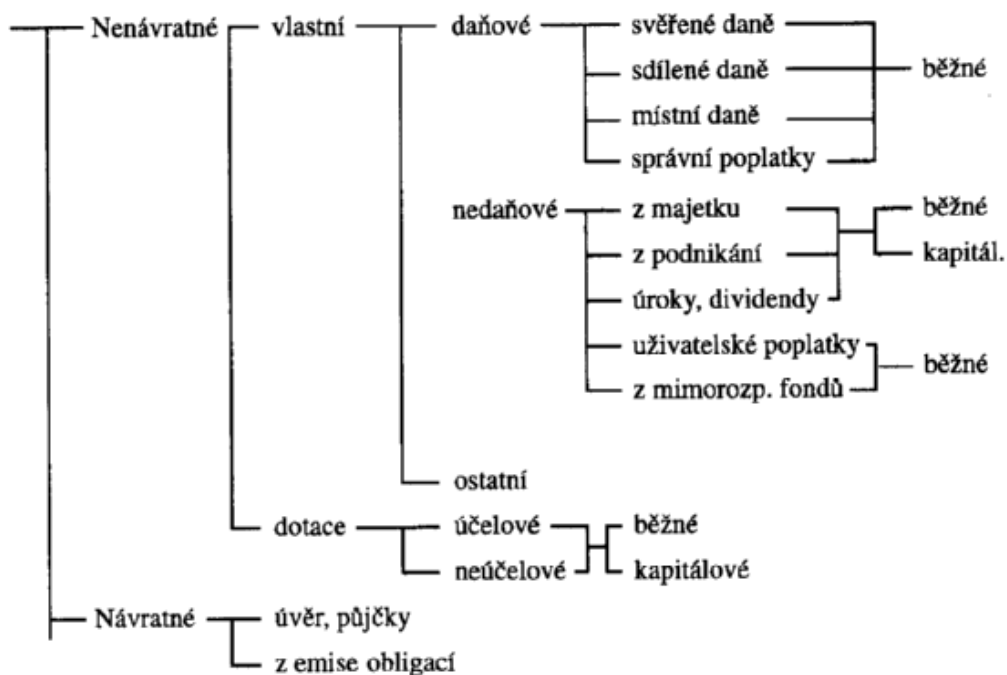
¹⁹ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 145

Příjmy veřejných rozpočtů tvoří:²⁰

- daně
 - přímé, které jsou spojeny s určitým důchodem či majetkem (daň z příjmů, darovací a dědická daň, daň z nemovitosti, daň silniční, atd.),
 - nepřímé (daň z přidané hodnoty, spotřební daň, cla, správní poplatky, atd.),
- přijaté úroky, příjmy z pronájmu majetku,
- příjmy z prodeje majetku,
- přijaté dotace (tvoří významnou část zejména u územních rozpočtů).

Příjmy veřejných rozpočtů mají četná členění dle hledisek návratnosti, časového hlediska, míry závaznosti či hlediska významnosti, jak je blíže znázorněno na Obrázku 3.

Obrázek 3 - Příjmy veřejných rozpočtů

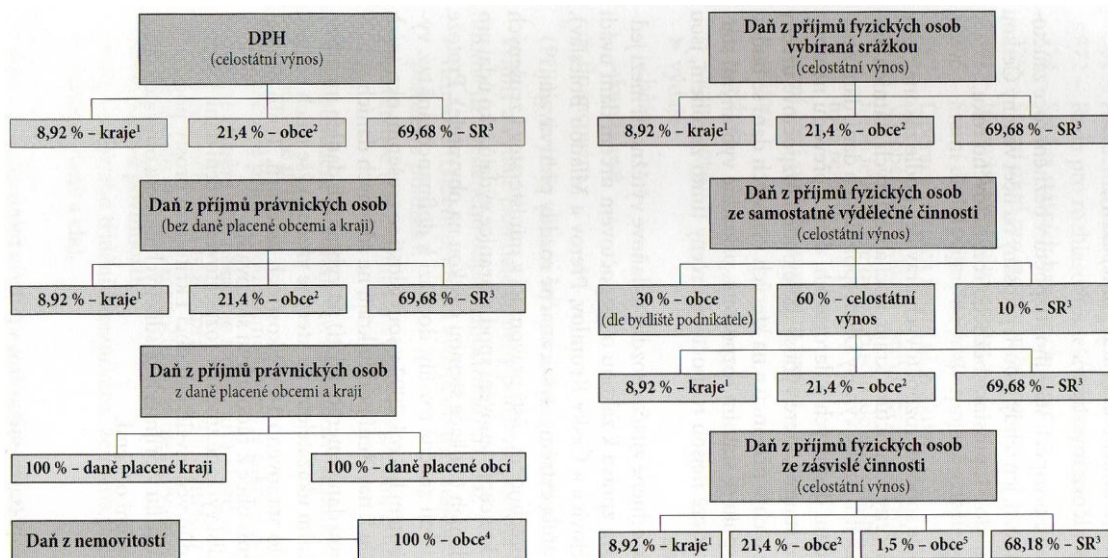
Zdroj: PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M., Veřejná správa a finance veřejného sektoru, s. 224

Nejdůležitější skupinu představují daňové příjmy. Část těchto příjmů plyne do rozpočtů obcí a krajů, a to především daň z nemovitosti, místní poplatky, podíl daní z příjmu a daně

²⁰ BRČÁK, J. – SEKERKA, B., Makroekonomie, s. 215

z přidané hodnoty.²¹ Rozdělení jednotlivých podílů daní v České republice od roku 2008 je znázorněno na následujícím obrázku. Na něm je patrné, že největší podíl na vybraných daních, kromě daně z nemovitosti, má státní rozpočet.

Obrázek 4 - Rozdělení jednotlivých podílů daní v ČR

Vysvětlivky:

- ¹ Každý kraj se na procentní části celostátního hrubého výnosu daně podílí procentem stanoveným v příloze č. 1 zákona č. 243/2000 Sb., o RUD, v platném znění.
- ² Daňové příjmy jsou rozdělovány na základě:
 1. kritéria výměry katastrálních území obce
 2. prostého počtu obyvatel v obci
 3. násobků postupných přechodů.
- ³ Příjmy státního rozpočtu
- ⁴ Výnos daně z nemovitosti; příjemcem je ta obec, na jejímž území se nemovitost nachází.
- ⁵ Daňové příjmy jsou rozdělovány na základě počtu zaměstnanců s místem výkonu práce v obci.

Zdroj: ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 48

Daň je obecně charakterizována jako povinná, nenávratná a neekvivalentní platba do veřejného rozpočtu. „Souvisí s existencí státu i s existencí územní samosprávy. Historicky vzato jsou daně cenou za veřejné služby (statky), které stát (dříve panovník) a územní samospráva pro různé subjekty zajišťují a financují či spolufinancují. Teprve v moderní době – ve 20. století se daně staly také nástrojem redistribuce a nástrojem stabilizace ekonomiky.“²²

Podíl celkových daňových příjmů na HDP vyjadřuje ukazatel daňová kvóta. Vyjadřuje daňové zatížení v čase a je udávána v procentech. I přes různé nedostatky daňové kvóty jde

²¹ PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M., Veřejná správa a finance veřejného sektoru, s. 224

²² PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 301

o jeden z nejlepších a nejobektivnějších ukazatelů mezinárodního i časového srovnání, jelikož její velikost není ovlivněna velikostí ekonomiky, ani např. výší inflace.²³ Podle toho, co všechno zahrneme ve vzorci do čitatele, může rozlišit čistou daňovou kvótu a složenou daňovou kvótu. Čistá daňová kvóta obsahuje pouze ty daně, které jsou daněmi v právním slova smyslu, tedy ty, které ve svém názvu nesou slovo „daň“. Naproti tomu složená daňová kvóta obsahuje i další povinné odvody, které splňují základní znaky daně. Jedná se především o pojistné sociálního pojištění.²⁴

Setkat se můžeme i s pojmem parařiskální příjmy. Jde o příjmy, konkrétně dávky, poplatky a daně, které jsou vybírány na základě zákona. Jejich výnos však neplyne přímo do veřejných rozpočtů, ale různým veřejným a poloveřejným orgánům a organizacím na krytí jejich výdajů.²⁵

3.2.1.4. Výdaje veřejných rozpočtů

„Veřejné výdaje jsou výdaje veřejných rozpočtů, tedy výdaje ze státního rozpočtu (a jeho kapitol), z územních rozpočtů a z rozpočtů veřejnoprávních podniků. Veřejné výdaje slouží k financování netržních činností státu a územní samosprávy, k financování veřejného sektoru; jde tedy o použití veřejných zdrojů k financování veřejných statků.“

Výdaje veřejných rozpočtů tvoří:²⁶

- výdaje sociálního charakteru v podobě transferových plateb (dávky, příspěvky, podpory),
- vládní nákupy představující financování běžných a investičních výdajů vlády ve školství, zdravotnictví, obraně státu, policie, atd.,
- transferové platby podnikům v podobě subvencí v oblastech dopravy, zemědělství, exportu, aj.,
- úroky z veřejného dluhu.

Stejně jako veřejné příjmy se i veřejné výdaje člení z několika hledisek. Veřejné výdaje se tak mohou dělit na běžné a kapitálové výdaje, návratné a nenávratné, vládní výdaje

²³ KUBÁTOVÁ, K., Daňová teorie a politika, s. 150

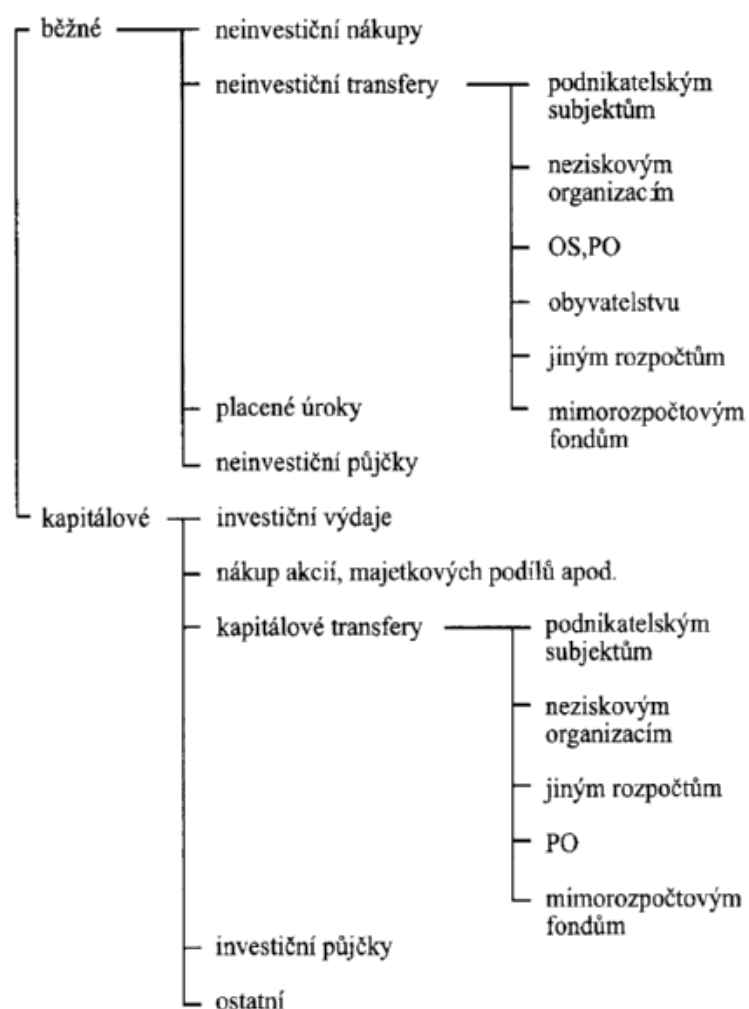
²⁴ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 109

²⁵ NAHODIL, F. et al., Veřejné finance v České republice, s. 50

²⁶ BRČÁK, J. – SEKERKA, B., Makroekonomie, s. 215

a peněžní transfery či plánované a neplánované.²⁷ Detailnější rozdělení je vidět na následujícím obrázku.

Obrázek 5 - Výdaje veřejných rozpočtů

Pozn.: OS = organizační složka, PO = příspěvková organizace.

Zdroj: PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M., Veřejná správa a finance veřejného sektoru, s. 239

Transferovou platbou se rozumí výdaj, za který státním orgánům nevzniká žádná protihodnota. Znamená to, že příjemce obdrží transfer, ale nemusí za něj nic poskytnout - žádný výrobek nebo službu. Jedná se o typický výraz principu neekvivalence.²⁸

²⁷ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 218-221

²⁸ BRČÁK, J. – SEKERKA, B., Makroekonomie, s. 62

Od konce 19. stolení veřejné výdaje ve vyspělých zemích, vyjma malých výkyvů, neustále rostou. S tím se mění i jejich struktura. Tyto skutečnosti jsou spojeny s několika faktory, mezi něž patří:²⁹

- rostoucí produktivita práce a průměrný příjem na jednoho obyvatele,
- vývoj míry nezaměstnanosti,
- demografické faktory,
- urbanizace,
- technický a technologický pokrok,
- inflace,
- rozpočtové omezení,
- tzv. demonstrační efekt (snaha vyrovnat se sousedním zemím),
- vliv elasticity poptávky po veřejných a soukromých statcích,
- politické a sociální vlivy,
- rozvoj infrastruktury v rámci veřejného sektoru v důsledku růstu některých investic v soukromém sektoru.

3.2.2. Rozpočtové zásady

Při sestavování a plánování každého rozpočtu je třeba se řídit určitými pravidly, aby se dosáhlo kvalitního a reálného rozpočtu. Nazývají se rozpočtové zásady a většinou vycházejí ze zkušeností minulých let.

V praxi uplatňované zásady jsou:³⁰

- úplnost,
- jednotnost,
- reálnost,
- každoroční sestavování a schvalování,
- publicita,
- přehlednost.

²⁹ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 230-232

³⁰ NAHODIL, F. et al., Veřejné finance v České republice, s. 49

3.2.3. Rozpočtový proces

Rozpočtový proces se skládá z několika etap a zahrnuje delší období, než je rozpočtové. Lze jej tedy rozdělit na část sestavení návrhu, projednání a schválení rozpočtu, jeho plnění, tzn. hospodaření podle schváleného rozpočtu v daném období, dále pak případné schvalování úprav během rozpočtového období a nakonec kontrola plnění.

Nejsložitější etapou rozpočtového procesu je sestavení návrhu. Práce spojené s jeho přípravou začínají nejdříve půl roku před začátkem nového rozpočtového období, které je v případě České republiky totožný s kalendářním rokem. „Kvalita přípravy rozpočtu závisí jednak na zkušenostech, ale zejména na úplnosti získaných informací, které by měly být úplné, pravdivé a aktuální.“³¹

3.2.4. Státní rozpočet

Státní rozpočet je nejdůležitější položkou rozpočtové soustavy. Je tomu proto, že soustřeďuje největší část příjmů a výdajů. Státní rozpočet představuje centralizovaný peněžní fond, který má podobu bilance, je závazným finančním plánem schvalovaným v podobě zákona. Je nástrojem rozpočtové i fiskální politiky a jeho prostřednictvím se přerozděluje významná část hrubého domácího produktu. Plní zejména stabilizační a redistribuční funkce.³²

Zákon o rozpočtových pravidlech³³ stanoví lhůty pro přípravu státního rozpočtu. Jeho příprava vychází z tzv. střednědobého rozpočtového rámce schváleného Poslaneckou sněmovnou. Návrh státního rozpočtu sestavuje Ministerstvo financí České republiky v součinnosti s ústředními orgány a institucemi, územní rozpočty pak navrhují příslušné výkonné orgány (např. finanční odbory).³⁴ Etapa projednání a schválení státního rozpočtu probíhá dolní komorou Parlamentu celkem ve třech čteních. Projednává se struktura a objem příjmů a výdajů, salda a jeho způsobu vypořádání, aj. Státní rozpočet je schvalovaný v podobě zákona, a pokud sněmovna po třetím čtení vysloví souhlas s návrhem zákona o státním rozpočtu, je rovnou uveřejněn ve Sbírce zákonů.³⁵

³¹ ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 39

³² TOMÁŠKOVÁ, E., Veřejné finance, s. 40

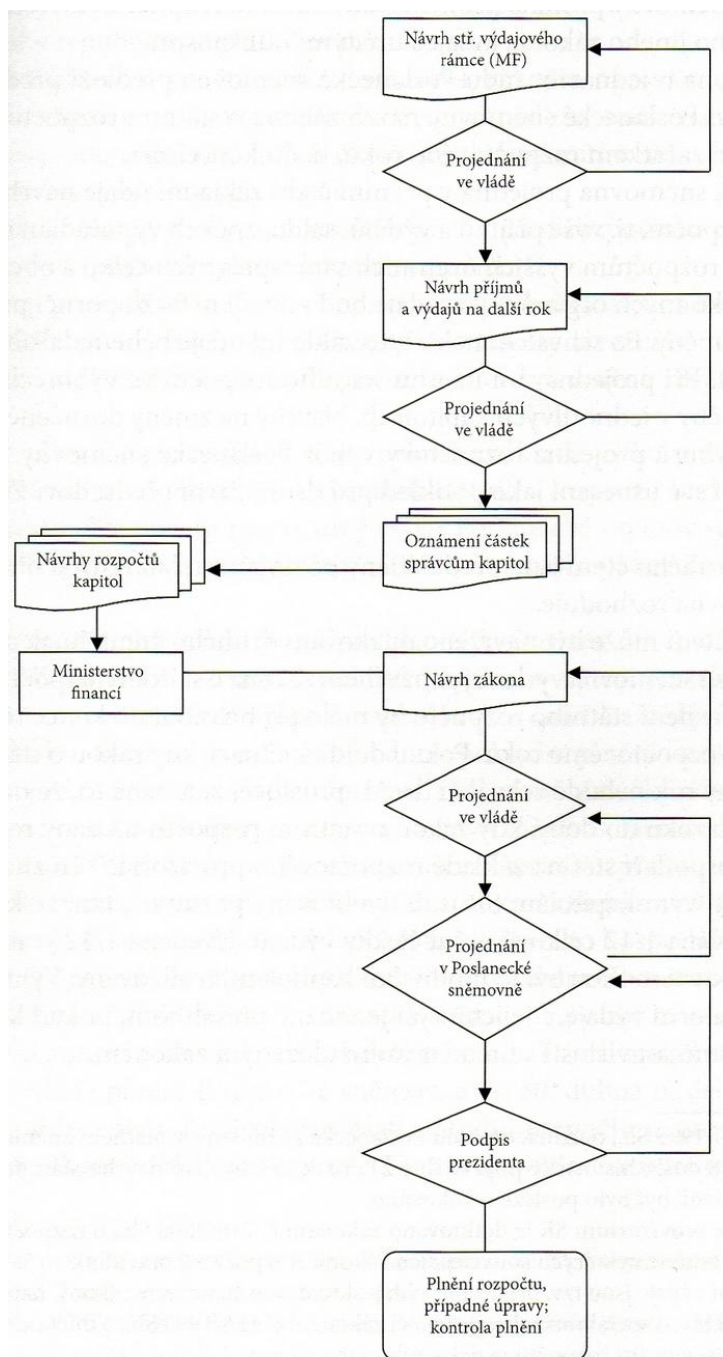
³³ Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a změně některých souvisejících zákonů

³⁴ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 122-123

³⁵ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 178-179

Rozpočtový proces vývoje státního rozpočtu od návrhu střednědobého výdajového rámce až po kontrolu plnění je znázorněn na Obrázku 6.

Obrázek 6 - Rozpočtový proces přípravy státního rozpočtu

Zdroj: ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 41

Státní rozpočet České republiky nabývá účinnosti k prvnímu dni nového kalendářního roku. Je proto důležité ho včas schválit. V případě, že se tak nestane, ať už z důvodu

nesouhlasu s návrhem Poslanecké sněmovny nebo nepodání návrhu v řádném termínu, mluvíme o tzv. rozpočtovém provizoriu. Jde o situaci, kdy se hospodaří podle státního rozpočtu minulého roku. V praxi to znamená, že se peníze do jednotlivých sektorů uvolňují pouze na jeden měsíc do výše jedné dvanáctiny z celkové roční částky, a to až do doby, kdy dojde ke schválení rozpočtu nového.³⁶

Kontrolu plnění státního rozpočtu má na starosti Ministerstvo financí České republiky a Nejvyšší kontrolní úřad, ale právo kontroly mají i vláda a zákonodárny orgány. Platnost státního rozpočtu je vždy jeden kalendářní rok a po jeho skončení Ministerstvo financí sestavuje tzv. státní závěrečný účet. Ten slouží ke kontrole, jak vláda hospodařila během roku se svěřenými penězi. Vláda v něm také musí zdůvodnit odchylky, ke kterým došlo v průběhu plnění státního rozpočtu. Jeho součástí jsou závěrečné účty jednotlivých kapitol předkládané jejich správci. Státní závěrečný účet musí být schválen Poslaneckou sněmovnou, avšak v tomto případě se jedná spíše o formální záležitost. Rozhoduje také o saldu, o způsobu uhrazení výsledného schodku, případně o použití výsledného přebytku státního rozpočtu.³⁷

3.3. Fiskální nerovnováha

Pod pojmem fiskální nerovnováha se skrývá nesoulad mezi rozpočtovými příjmy a výdaji veřejného rozpočtu. Jak již bylo řečeno, rozpočet může být vyrovnaný, přebytkový či schodkový. Jestliže se rozpočet vykáže jako přebytkový či schodkový, jedná se právě o fiskální nerovnováhu. Ta může být krátkodobá, pokud nesoulad mezi příjmy a výdaji se týká jednoho rozpočtového období, a dlouhodobá, pokud se jedná o dlouhodobější nesoulad, zejména opakovaný schodkový rozpočet, který vyústí ve veřejný dluh.³⁸

Dále se tato práce bude zaměřovat na fiskální nerovnováhu v případě schodkového neboli deficitního rozpočtu.

Výrazem krátkodobé fiskální nerovnováhy je rozpočtový deficit. Veřejný dluh je pak výrazem dlouhodobé fiskální nerovnováhy. „*Dluh připomíná vodu v nádobě. Deficit vodu, která se do nádoby přilévá. Dluh tvoří monetární hodnotu veškerých závazků, deficit*

³⁶ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 179

³⁷ NAHODIL, F. et al., Veřejné finance v České republice, s. 58

³⁸ ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 58

označuje tok nových závazků za určitou dobu danou tím, že výdaje vlády převyšují příjmy.³⁹

„Fiskální nerovnováha, která se projevuje trvalými rozpočtovými deficity a růstem veřejného dluhu, se postupně stává zcela běžným rysem státního finančního hospodaření.“⁴⁰

3.3.1. Veřejný dluh

Veřejný dluh lze definovat jako „suma závazků státu, územní samosprávy, mimorozpočtových fondů, veřejných podniků a veřejnoprávních institucí ve formě dluhopisů a krátkodobých úvěrů“.⁴¹ Obecně lze říci, že veřejný dluh je součet všech deficitů veřejných rozpočtů, které se snižují o přebytkové rozpočty.

Pojem státní dluh bývá někdy ztotožňován s pojmem veřejný dluh. Není tomu tak. Státní dluh je tvořen pouze schodky státního rozpočtu jednotlivých let. Pravdou však je, že státní dluh v České republice tvoří přibližně 90 % dluhu veřejného. Synonymum k veřejnému dluhu však může být pojem vládní dluh.

3.3.1.1. Členění veřejného dluhu

Veřejný dluh má četná členění, která se dělí podle několika kritérií.⁴²

Podle položek zahrnující se do výpočtů:

- hrubý dluh – obsahuje celkový objem závazků veřejného sektoru; tento ukazatel je vhodný pro mezinárodní srovnávání,
- čistý – jde o hrubý dluh minus hodnota pohledávek.

Podle doby splatnosti:

- krátkodobý – splatnost do 1 roku,
- střednědobý – splatnost do 10 let,
- dlouhodobý – splatnost nad 10 let.

Podle poskytnutých záruk:

- oficiální – běžně (oficiálně) vykazován,

³⁹ SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D., *Ekonomie*, s. 710

⁴⁰ NAHODIL, F. et al., *Veřejné finance v České republice*, s. 10

⁴¹ ČERVENKA, M., *Soustava veřejných rozpočtů*, s. 60

⁴² TOMÁŠKOVÁ, E., *Veřejné finance*, s. 107

- skrytý – k oficiálnímu dluhu se připočtou i záruky veřejné správy za dluhy jiných subjektů (tzn., pokud subjekty nesplatí svůj dluh, přecházejí jejich závazky na stát).

Podle umístění:⁴³

- vnitřní – umístěn v daném státně ve vnitřní měně,
- vnější – umístěn v zahraničí v tamější měně.

„Vnitřní veřejný dluh popisuje, co stát dluží svým obyvatelům. Mnohdy lze zaslechnout, že vnitřní dluh není žádnou zátěží, neboť „dlužíme sami sobě“. Jedná se o zjednodušenou, ale správnou úvahu.“⁴⁴

3.3.1.2. Forma veřejného dluhu

Jak již bylo zmíněno, v případě deficitního rozpočtu resp. veřejného dluhu musí dojít k vyrovnání. Stát je řeší získáním prostředků, ať už od domácích či zahraničních subjektů, které mohou mít různou formu – od kapitálů až po komodity. Nejčastěji však má veřejný dluh podobu cenného papíru – obligace. Podle subjektu (věřitele), který prostředky poskytne, rozlišujeme domácí dluh a zahraniční dluh.⁴⁵

Z hlediska formy se může jednat o zaknihovanou⁴⁶ formu nebo materializované cenné papíry. V prvním případě jde o dluh zapsaný do knih státního rozpočtu; obligace jsou evidovány na účtech. Materializované cenné papíry znamená, že cenné papíry jsou v listinné podobě – tištěné státní dluhopisy.⁴⁷

Cenné papíry se mohou dělit na:

- obchodovatelné,
- neobchodovatelné.

Státní obchodovatelné cenné papíry se mohou podle délky splatnosti dělit na:

- krátkodobé státní cenné papíry (v podobě státních pokladničních poukázek, které jsou vydávány se splatností maximálně jednoho roku),
- střednědobé státní cenné papíry (splatnost do deseti let),
- dlouhodobé státní cenné papíry (se splatností nad deset let).

⁴³ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 484

⁴⁴ SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D., Ekonomie, s. 714

⁴⁵ SLANÝ, A. a kol., Makroekonomická analýza a hospodářská politika, s. 147

⁴⁶ neboli dematerializovanou

⁴⁷ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 488

Největší podíl tvoří střednědobé obligace, a to s více než 80%. Investovat do státních cenných papírů je výhodné především pro soukromé subjekty, a to z důvodu nízkého rizika s poměrně stabilním výnosem. Investory jsou především domácí investiční a pojistné fondy, pojišťovny, obchodní banky, ale i podniky, domácnosti a ostatní subjekty.⁴⁸

3.3.1.3. Příčiny veřejného dluhu

Existují dvě hlavní příčiny, proč veřejný dluh vzniká, a to rozpočtové a mimorozpočtové příčiny. Do rozpočtových lze zařadit dlouhodobé deficity státního rozpočtu, státních mimorozpočtových fondů a ostatních státních organizací. Mimorozpočtové příčiny vznikají především přijetím dluhu z minulých období a přijetím dluhů za jiné subjekty.⁴⁹

3.3.1.4. Důsledky veřejného dluhu

*„Důsledkem nadměrné dlouhodobé fiskální nerovnováhy je dluhová krize.“*⁵⁰ Ta je spojena s faktem, že v některých zemích není možno udat státní cenné papíry na domácím trhu, a tak se umisťují v zahraničí, čímž roste vnější dluh. Tento dluh je však splácen v zahraniční měně včetně úroku, a to se projevuje v platební bilanci a také v růstu podílu dluhu na HDP.⁵¹ Důsledky veřejného dluhu, příp. dluhové krize bývají zejména v omezení importu, růstu úrokových sazeb, inflaci a zatížení rozpočtu úrokovými výdaji.⁵²

3.3.1.5. Řešení veřejného dluhu

I přesto, že najít řešení, jak veřejný dluh snížit, splatit celý nebo alespoň zmírnit jeho vysoké tempo růstu, je velice obtížné a nesnadné, existuje však několik způsobů, jak se k tomu přinejmenším přiblížit. Vhodné způsoby spočívají v pasivních či aktivních řešení. Pasivními řešeními jsou:

- zvyšování tempa ekonomického růstu, které v důsledku vyšších daňových příjmů umožní splácení dluhu,
- zahraniční pomoc v podobě grantů, darů, ale i odpuštění dluhu nebo úroků z něj (většinou u rozvojových zemí).

⁴⁸ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 489

⁴⁹ TOMÁŠKOVÁ, E., Veřejné finance, s. 107-108

⁵⁰ ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 61

⁵¹ PEKOVÁ, J., Veřejné finance, úvod do problematiky, s. 490

⁵² ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 61

Aktivními řešeními jsou:

- zvýšení daňového zatížení (vč. zavedení tzv. milionářské daně),
- přednostní využití přebytku státního rozpočtu ke splácení dluhu,
- restrukturalizace dluhu při zajištění lepších podmínek (např. nižší úroky).⁵³

Řešení dluhových problémů patří mezi velmi diskutované téma, avšak jeho docílení je nesnadným úkolem. „*Důvodem je především nepopulárnost většiny opatření, dále pak časový limit působení vlády a politické tlaky.*“⁵⁴

Existují celkem tři způsoby, jak veřejný dluh splatit, a to:

- prostřednictvím tzv. umořovacího fondu,
- konverzí dluhu – splacení části dluhu emisí nových cenných papírů,
- konsolidací dluhu – změna délky splatnosti emitovaných cenných papírů.

3.3.2. Metodika vykazování

Vykazování rozpočtových deficitů lze pomocí dvou rozdílných mezinárodních metodik - metodika GFS 1986 (resp. 2001) a ESA 95.

Metodika GFS 1986⁵⁵ byla vytvořena Mezinárodním měnovým fondem a je založena na bázi peněžních toků, tedy v okamžiku, kdy daná příjmová nebo výdajová operace je uskutečněna. Její výhodou jsou rychle dostupná data od skončení sledovaného období. Za vykazování podle této metodiky je v České republice Ministerstvo financí.⁵⁶

Metodiku ESA 95⁵⁷ vytvořil Eurostat, který ji průběžně upravuje a stále kontroluje z hlediska implementace v jednotlivých zemích. Je využívána pro výpočty maastrichtských kritérií a v dokumentech předkládaných EU. Je postavená na akruálním principu, což znamená, že kromě peněžních příjmů a výdajů sleduje i v tomto období vzniklé pohledávky a závazky. Za její dodržování je v České republice zodpovědný Český statistický úřad.⁵⁸

⁵³ ČERVENKA, M., Soustava veřejných rozpočtů, s. 61

⁵⁴ TOMÁŠKOVÁ, E., Veřejné finance, s. 109

⁵⁵ GFS 1984 = metodika vládní finanční statistiky

⁵⁶ DVORÁK, P., Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize, s. 52

⁵⁷ ESA 95 = metodika Evropského statistického úřadu

⁵⁸ DVORÁK, P., Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize, s. 53

3.4. Maastrichtská kritéria

Veřejné finance Evropské unie (EU) lze analyzovat mimo jiné z pohledu plnění tzv. fiskálních konvergenčních kritérií. Jde o fiskální kritéria veřejného dluhu a deficitu veřejných rozpočtů členských zemí. Pokládají se za nutnou podmínku pro vstup a úspěšné setrvání v EMU⁵⁹. Česká republika svým vstupem do EU převzala tyto určitá kritéria, která musí respektovat. Celkově se jedná o pět konvergenčních kritérií:⁶⁰

- kritérium cenové stability,
- kritérium konvergence úrokových sazeb,
- kurzové kritérium,
- kritérium deficitu veřejných rozpočtů,
- kritérium veřejného dluhu.

Do fiskální oblasti spadají pouze poslední dvě kritéria. Kritérium deficitu veřejných rozpočtů znamená, že podíl veřejných rozpočtů na HDP nepřekročí hranici 3%. Kritérium veřejného dluhu vyjadřuje, že poměr veřejného vládního dluhu k HDP by neměl překročit výši 60%. „Kritéria v oblasti fiskální politiky jsou definována v poloze „doporučených hodnot.“⁶¹

„Hodnocení maastrichtských kritérií provádí Evropská komise a Evropská centrální banka v dokumentech nazývaných Konvergenční zpráva (Convergence Report). A to jednak pravidelně v dvouletých intervalech, nebo výjimečně na požádání uchazečské země. K přijetí do eurozóny je nezbytné, aby v okamžiku evaluace byla splněna všechna maastrichtská kritéria současně.“⁶²

3.5. Pakt stability a růstu

Pakt stability a růstu je nástrojem, který byl v rámci EU přijat v roce 1997 v Amsterdamu. Zaveden byl za účelem zvýšení koordinace v oblasti hospodářské politiky, zejména fiskální politiky.⁶³ Představuje souhrn návrhů a opatření k udržení střednědobé fiskální rovnováhy členských zemí. V případě, že členské země neplní stanovené cíle, přichází od Evropské rady napomenutí a daná země musí předložit plán,

⁵⁹ EMU = Evropská měnová unie neboli „eurozóna“

⁶⁰ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 283

⁶¹ Tamtéž, s. 284

⁶² DĚDEK, O., *Zavedení Eura v České republice* [online], Maastrichtská kritéria

⁶³ NAHODIL, F. et al., Veřejné finance v České republice, s. 172

jakým způsobem chce v budoucnu učinit nápravy. Pokud i nadále nepostupuje podle tohoto plánu, mohou být vyvozeny peněžní i nepeněžní sankce.⁶⁴

Peněžní sankce představují neúročený vklad ve výši 0,2-0,5 % v závislosti na závažnosti porušení dohody. Vklad se vrací členské zemi, jestliže dojde k odstranění nedostatků do dvou let. V opačném případě vklad propadá a stává se pokutou.⁶⁵

Pakt je závazný pro všechny členské země EU, jak pro členy EMU, tak i pro její nečleny. Členské země eurozóny předkládají Radě EU tzv. programy stability, obsahující objasnění střednědobých fiskálních cílů a jejich provedení. Nečlenské země eurozóny musí předkládat Radě tzv. konvergenční programy, které doplňují program stability ještě o další proměnné.⁶⁶ Všechny programy jsou vyhodnocovány Evropskou komisí.

⁶⁴ NAHODIL, F. et al., Veřejné finance v České republice, s. 173

⁶⁵ HAMERNÍKOVÁ, B., MAAYTOVÁ, A. a kol., Veřejné finance, s. 286

⁶⁶ Tamtéž, s. 285

4 Praktická část

4.1. Veřejný dluh České republiky v letech 1993-2003

Jak již bylo zmíněno, státní dluh tvoří drtivou většinu dluhu veřejného, proto je důležité sledovat vývoj státního dluhu i samotného salda státního rozpočtu. S deficitním hospodařením se potýká většina států Evropské unie a Česká republika není výjimkou. Vykazování státních schodků je jeden z hlavních důvodů, proč náš státní dluh stále narůstá.

4.1.1. Vývoj salda státního rozpočtu

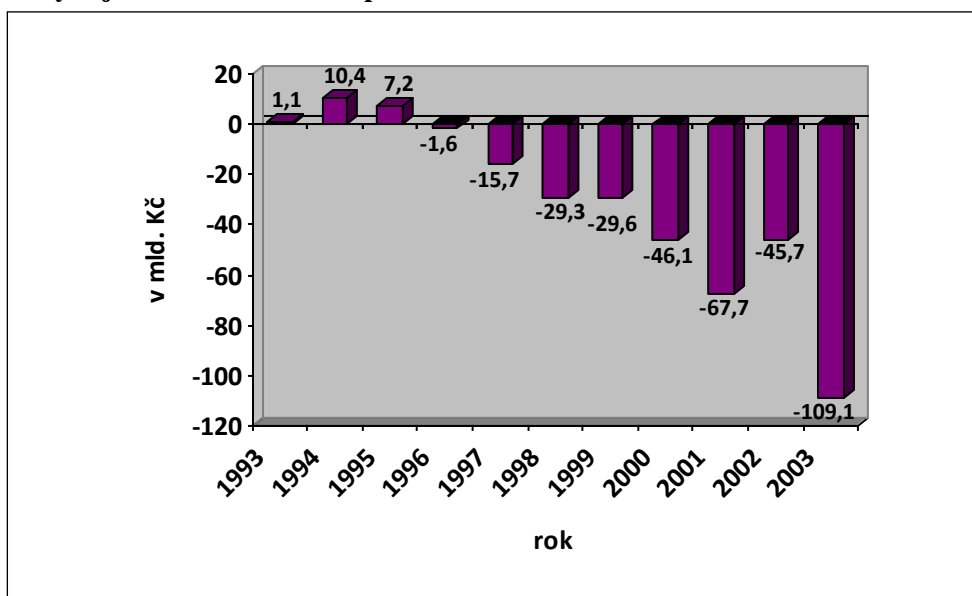
V Tabulce 1 a následujícím grafu je uvedeno, jak se vyvíjelo saldo státního rozpočtu v jednotlivých letech.

Tabulka 1 - Vývoj salda státního rozpočtu v letech 1993-2003

Ukazatel	Rok										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Saldo státního rozpočtu (v mld. Kč)	1,1	10,4	7,2	-1,6	-15,7	-29,3	-29,6	-46,1	-67,7	-45,7	-109,1
Saldo státního rozpočtu / HDP (v %)	0,1	0,8	0,5	-0,1	-0,8	-1,4	-1,3	-1,9	-2,6	-1,7	-3,9

Zdroj: zpracováno autorkou, data: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online], Makroekonomické údaje

Graf 1 - Vývoj salda státního rozpočtu v letech 1993-2003

Zdroj: zpracováno autorkou z předchozí tabulky

Jak je patrné z předchozí tabulky, v prvních třech letech je vykazované saldo kladné. Rok 1996 se stává přelomovým, jelikož od této doby se již nikdy nepodařilo České republice vykázat kladné saldo.

Zmíněné přebytky v prvních letech samostatné České republiky jsou sice standardně publikované, ale tyto hodnoty nejsou zcela odpovídající. Do příjmů státního rozpočtu jsou zahrnuty i jednorázové příjmy, jako například privatizační příjmy či přijaté splátky půjček. Bez započítání příjmů z privatizace, které probíhaly především v letech 1993-1995, by saldo dosáhlo záporných čísel již v roce 1994. „*Příjmy z privatizace se tak stávají jedním z faktorů, které snižují transparentnost veřejných financí v ČR, neboť významným a „nestandardním“ způsobem zlepšují příjmovou stranu veřejných rozpočtů v ČR.*“⁶⁷

V roce 1993 došlo k rozdělení Československé republiky na dvě samostatné – Českou republiku a Slovenskou republiku. Došlo i k přeměně měny, a to si vyžádalo značné výdaje. I přesto státní rozpočet v tomto roce zůstal téměř vyrovnaný, s přebytkem 1,1 mld. Kč.

Jak z Tabulky 1 vyplývá, v letech 1994 a 1995 skončil státní rozpočet v „krásných“ kladných číslech, avšak jak již bylo zmíněno, tyto přebytky jsou způsobeny především započtením privatizačních příjmů. V tomto období také docházelo ke stálému snižování daňových sazeb, aby přispělo k vyšší motivaci v podnikání. Tento záměr byl úspěšný, výsledkem bylo zvýšení reálného HDP. Na příjmové straně se nejvíce podílely daňové příjmy s nevyšším podílem daně z přidané hodnoty a daně z příjmů právnických osob. Z výdajů tvořily největší objem transferové platby obyvatelstvu a výdaje neziskovým organizacím.⁶⁸

Od roku 1996 až do současnosti je saldo státního rozpočtu vždy schodkové. Tento rok však deficit byl jen nepatrný, a to ve výši 1,6 mld. Kč. Z tohoto pohledu můžeme mluvit o splnění plánovaného vyrovnaného rozpočtu. Schodek byl vyrovnán emisí státních pokladničních poukázek.

V roce 1997 byl státní rozpočet navržen jako vyrovnaný s příjmy a výdaji ve výši 549 100 mil. Kč. V tomto období však nastala ekonomická krize, kdy se výrazně snížil ekonomický růst. Vyrovnaný rozpočet, který byl naplánován „na míru“ prognózovaného ekonomického růstu, se tak dostal do výrazného deficitu. I přes dva schválené úsporné balíčky, které dohromady dosáhly výše 42 mld. Kč, nestačily na zamezení tak vysokého

⁶⁷ SPĚVÁČEK, V. a kol., Transformace české ekonomiky, politické, ekonomické a sociální aspekty, s. 195

⁶⁸ *pravvo.cz* [online], Předpis 268/1994 Sb., Zákon o státním rozpočtu České republiky na rok 1995

deficitu. Mezi hlavní škrty na příjmové straně rozpočtu patřilo odložení valorizace důchodů, návrh privatizace bank a podniků či zmrazení růstu mezd ve státním sektoru. Na výdajové straně muselo dojít k mimořádným výdajům z důvodu rozsáhlých prázdninových povodní. Státní deficit nakonec skončil ve výši 15,7 mld. Kč.⁶⁹

V roce 1998 došlo ještě k většímu dosažení státního deficitu, celkem ve výši 29,3 mld. Kč. Mezi hlavní důvody, proč k tak vysokému schodku došlo, můžeme uvést valorizaci důchodů, výdaje za předčasné volby do Poslanecké sněmovny, zvýšení státního příspěvku na zdravotní pojištění státních zaměstnanců, uhrazení ztráty Konsolidační banky z roku 1997.⁷⁰

Historicky prvním rokem, kdy nebyl schválen vyrovnaný státní rozpočet, byl rok 1999. Příjmy byly schváleny ve výši 574 mld. Kč a výdaje měly dosahovat 605 mld. Kč. Počítalo se tedy již dopředu s deficitem 31 mld. Kč. Díky končící recesi a počátku ekonomického růstu deficit skončil s výši 29,6 mld. Kč. Schodek byl pokryt emisí státních dluhopisů.

Od roku 2000 dochází ke stále se prohlubujícím státním schodkům. Tento rok se deficit státního rozpočtu vyšplhal až na 46,1 mld. Kč, a to i přesto, že ekonomika byla ve znamení expanze a reálné HDP rostlo. První tři měsíce se hospodařilo podle rozpočtového provizoria, jelikož na konci roku 1999 se nepodařilo schválit návrh státního rozpočtu. Schválen byl až začátkem března 2000 s účinností od 8. dubna 2000.

V roce 2001 došlo ještě k většímu schodku činícím 67,7 mld. Kč, což odpovídá 2,6% podílu deficitu státního rozpočtu k HDP. Na rok 2002 bylo naplánováno saldo státního rozpočtu na výši -46,2 mld. Kč. Ale i přes rozsáhlé povodně v Čechách a na jižní Moravě, na které byly vynaloženy mimořádné výdaje ve výši 73 mld.⁷¹, skončilo saldo „pouze“ ve výši -45,7 mld. Kč. Oproti minulému roku tak došlo ke snížení deficitu, ale i přesto se jedná o vysokou částku státního schodku.

Na rok 2003 byl naplánován státní schodek v rekordní výši 122 mld. Kč. Česká republika se připravovala na vstup do Evropské unie, s úhradou povodňových nákladů, nákladů na obnovu zasažených území a spolu s dalšími výdaji státního rozpočtu, se celkové výdaje vyšplhaly na 809 mld. Kč. Skutečné příjmy pak představovaly 700 mld.

⁶⁹ POKORNÝ, P., *Pád Klausovy vlády. Pařát* [online]

⁷⁰ SPĚVÁČEK, V. a kol., *Transformace české ekonomiky, politické, ekonomické a sociální aspekty*, s. 193

⁷¹ *Konference k 10. výročí povodně 2002* [online], s. 12

Kč, a tak schodek skončil ve výši 109,1 mld. Kč, čímž se zapsal jako v první v historii České republiky, který přesáhl hranici 100 mld. Kč.

Z výše uvedeného je patrné, že vývoj salda státního rozpočtu od roku 1997 nabral neuvěřitelně rychlý spád, což se samozřejmě projevilo v celkové výši státního dluhu, resp. veřejného dluhu.

4.1.2. Vývoj státního dluhu

Při rozdělení Československa převzala Česká republika k 1. 1. 1993 od bývalé federace vnitřní zadlužení ve výši 75,6 mld. Kč a zahraniční zadlužení 22,1 mld. Kč. S přičtením již existující státního dluhu České republiky činila celková výše hrubého státního dluhu 164 mld. Kč.⁷²

V následující tabulce lze vidět, jak se vyvíjel státní dluh a jeho podíl na HDP v letech 1993 až 2003.

Tabulka 2 - Vývoj státního dluhu v letech 1993-2003

Ukazatel	Rok										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Státní dluh (v mld. Kč)	158,8	157,3	154,4	155,2	173,1	194,7	228,4	289,3	345,0	395,9	493,2
Státní dluh / HDP (v %)	13,3	11,5	9,8	8,6	8,9	9,1	10,2	12,2	13,5	14,8	17,6

Zdroj: zpracováno autorkou, data: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online], Makroekonomické údaje

Předchozí kapitola již naznačila, že v prvních třech letech díky kladným saldům státního rozpočtu, státní dluh klesal. Dynamické tempo růstu začalo až v roce 1997 a dále v roce 2002.

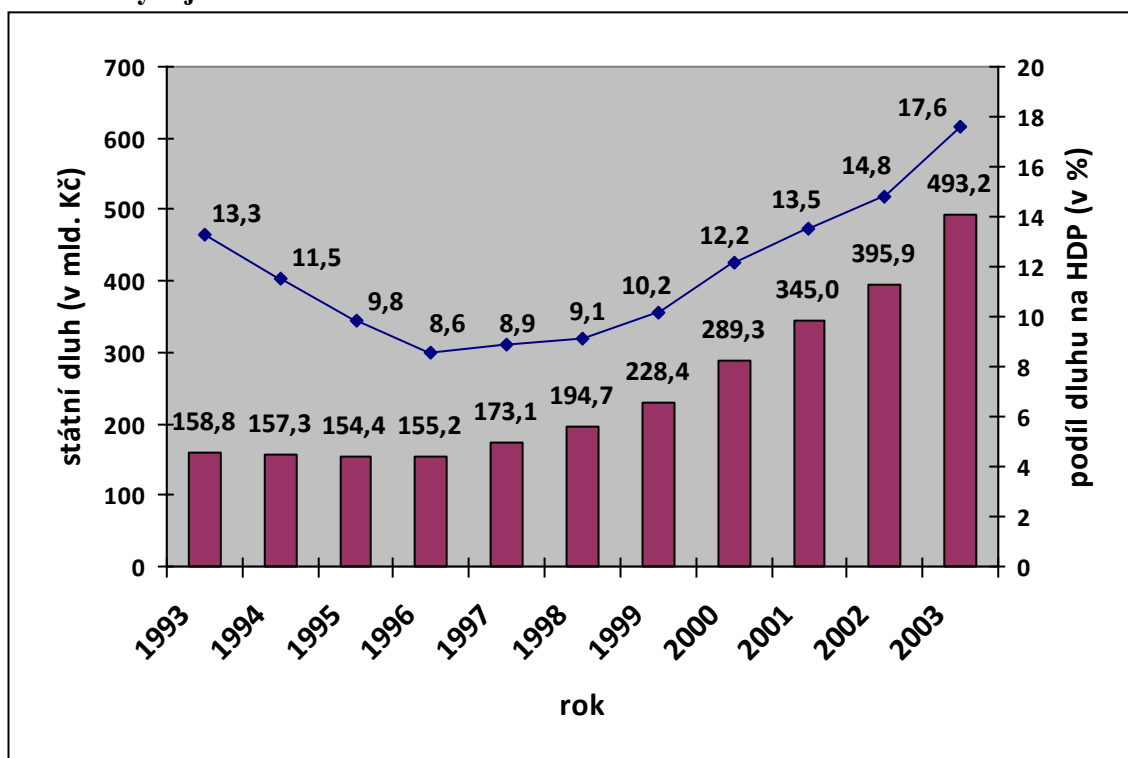
Až do roku 1996 se výše státního dluhu držela okolo 150 mld. Kč, a z důvodu růstu HDP klesal i podíl státního dluhu k HDP až na 8,6 %. V této době to byl jeden z nejnižších podílů tohoto ukazatele v Evropě. Průměrná hodnota zemí EU byla tohoto roku až sedmkrát vyšší a činila 75,4 %.⁷³

Grafické znázornění vývoje státního dluhu a jeho podílu na HDP lze vidět na následujícím grafu.

⁷² DVOŘÁK, P., Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize, s. 97

⁷³ Tamtéž, s. 98

Graf 2 - Vývoj státního dluhu v letech 1993-2003

Zdroj: zpracováno autorkou z předchozí tabulky

Jak je z grafu patrné, od roku 1997 docházelo k výraznému prohlubování státního dluhu. V roce 1998 dosáhl hodnoty 194,7 mld. Kč, což odpovídá 9,1 % HDP. Následující rok se státní dluh prohloubil o dalších 33,7 mld. Kč, a dospěl až k hodnotě 228,4 mld. Kč, což představuje 10,2 % HDP. Na přelomu tisíciletí se tento podíl zvýšil o celá 2 %, kdy státní dluh činil 289,3 mld. Kč. V roce 2001 dluh dosáhl částky 345 mld. Kč, což znamená 13,5 % HDP. Rok 2002 představuje nárůst o necelých 51 mld. Kč a dosahuje tak částky 395,9 mld. Kč. Především v důsledku vysokého deficitu narostl státní dluh ke konci roku 2003 k hodnotě 493,2 mld. Kč.

Dynamický růst státního dluhu je velmi znepokojivý a jeho prohlubování po roce 1996 je tvořeno převážně „nezdravým dluhem“. Příčinou jsou především opakované rozpočtové deficity, přebírání nesplácených dluhů státních i soukromých podniků a bank a nedostatek nových produktivních investic, jejichž výnos by generoval prostředky k jeho alespoň částečnému pokrytí.⁷⁴

⁷⁴ DVOŘÁK, P., Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize, s. 99

4.1.3. Struktura státního dluhu

V následující Tabulce 3 je vyjádřen vývoj státního dluhu České republiky v letech 1993-2003 a jeho struktura. Jak již bylo objasněno, dluh je podle věřitele tvořen dluhem domácím a dluhem zahraničním. Domácí dluh je dále podrobněji rozdělen dle jeho krytí.

Tabulka 3 – Vývoj a struktura státního dluhu v letech 1993-2003 (v mld. Kč)

Ukazatel	Rok										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Státní dluh celkem, z toho:	158,8	157,3	154,4	155,2	173,1	194,7	228,4	289,3	345,0	395,9	493,2
domácí dluh, z toho:	86,4	90,2	101,2	110,9	134,8	170,0	207,1	269,6	336,2	386,7	479,9
státní pokladniční poukázky	17	23,8	42,0	62,6	70,9	99,8	130,1	165,3	186,6	164,1	160,6
střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy	19,5	28,3	41,7	43,9	57,9	70,0	77,0	104,3	149,6	222,6	319,3
ostatní zdroje	49,9	38,1	17,6	4,3	6,0	0,2	-	-	-	-	-
zahraniční dluh	72,4	67,1	53,1	44,3	38,3	24,6	21,2	19,7	8,8	9,2	13,3

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Struktura a vývoj státního dluhu

Pokud porovnáme domácí a zahraniční dluh, je z předchozí tabulky patrné, že krytí státního dluhu je stále častěji uplatňováno „domácími“ věřiteli. Naopak zahraniční dluh je rok od roku nižší vyjma posledních dvou sledovaných let, kdy došlo opět k mírnému vzestupu.

Z tabulky je vidět, že v prvních třech letech jsou poměry státních pokladničních poukázek (SPP) a střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů (SDD) poměrně vyrovnané. Od roku 1996 převažují SPP, které mají až do roku 2001 rostoucí trend. Od roku 2002 pak došlo k mírnému poklesu z hodnoty 186,6 mld. Kč v roce 2001 až na výši 160,6 mld. Kč v roce 2003. Naopak došlo v těchto letech k nárůstu SDD z hodnoty 149,6 mld. Kč v roce 2001 na částku 319,3 mld. Kč v roce 2003.

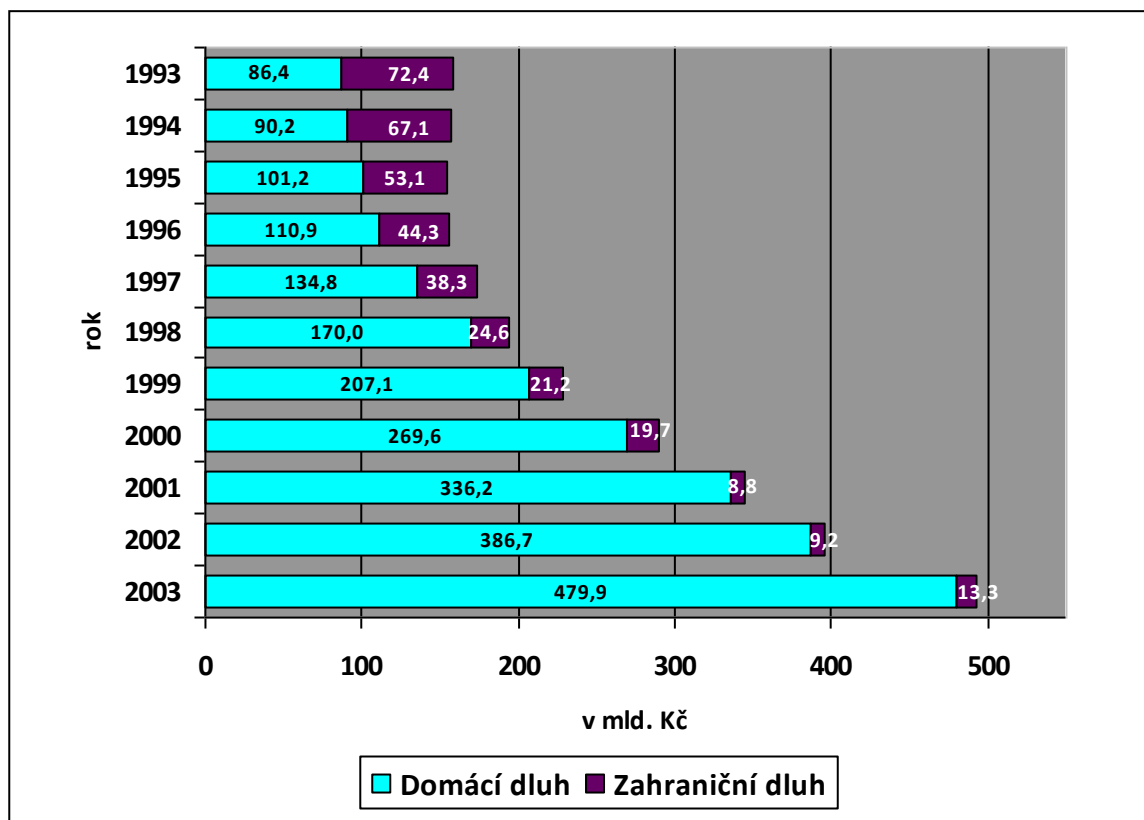
V posledních čtyřech letech je vyšší tempo růstu SDD oproti SPP, což bylo záměrem České republiky, jelikož „z hlediska dlužníka je samozřejmě výhodnější co nejvyšší podíl

obligací s dlouhou dobou splatnosti“⁷⁵. Stojí také za povšimnutí, že od roku 1999 domácí dluh není tvořen žádnými jinými „ostatními zdroji“.

Vývoj zahraničního dluhu má od roku 1993 klesající trend, který se zastavil až v roce 2001, kdy z částky 72,4 mld. Kč v roce 1993 dospěl až k hodnotě 8,8 mld. Kč v roce 2001. Následující rok došlo k mírnému vzrůstu zahraničního dluhu o 0,4 mld. Kč a v roce 2003 k nárůstu o dalších 4,1 mld. Kč na částku 13,3 mld. Kč. Zahraniční dluh v těchto letech byl tvořen půjčkami na podporu platební bilance, půjčkami od EIB⁷⁶, směnkami, závazky převzaté od ČSOB v konvertibilních a nekonvertibilních měnách.⁷⁷

Trend mezi domácím a zahraničním dluhem je pak lépe vidět na následujícím Grafu 3.

Graf 3 - Struktura státního dluhu v letech 1993-2003

Zdroj: zpracováno autorkou z předešlé tabulky

⁷⁵ DVOŘÁK, P., Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize, s. 87

⁷⁶ EIB = European Investment Bank (česky Evropská investiční banka)

⁷⁷ Ministerstvo financí České republiky [online], Struktura a vývoj státního dluhu

4.1.4. Náklady státního dluhu

Z krytí státního dluhu emisí SPP a SDD plynou i nákladové úroky. Shrnutí těchto úroků jsou zaznamenány v následující tabulce.

Tabulka 4 - Úrokové náklady státního dluhu v letech 1993-2003 (v mld. Kč)

Ukazatel	Rok										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Domácí dluh, z toho:	10,74	9,74	9,41	11,69	15,64	17,28	15,21	16,81	16,54	18,30	20,92
SPP	1,24	2,19	3,21	7,01	11,10	11,00	7,15	8,52	8,74	6,68	4,09
SDD	1,57	2,21	3,10	4,07	4,48	6,28	8,06	8,29	7,79	11,62	16,84
Zahraniční dluh	4,32	3,94	3,85	2,35	1,95	1,27	0,90	0,57	0,45	0,33	0,41
Celkem	15,07	13,68	13,27	14,04	17,59	18,54	16,10	17,38	16,99	18,63	21,33

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Náklady státního dluhu

V rámci domácího dluhu je z tabulky patrné, že v prvních letech jsou úrokové náklady na SPP a SDD téměř vyrovnané. Od roku 1996 až do roku 1998 jsou úroky z SPP významně převyšující oproti úrokovým nákladům na SDD, což je to dáno především vyšším podílem SPP. Tato situace se zcela obrátila od roku 2002, kdy došlo k výraznému zvýšení podílu SDD.

Úrokové náklady na zahraniční dluh jsou téměř v celém tomto období klesající, přičemž v roce 1993 činily 4,32 mld. Kč a v roce 2002 jejich výše dosahovala už jen 0,33 mld. Kč. V roce 2003 došlo oproti roku minulému jen k pozvolnému nárůstu, a to o 0,08 mld. Kč.

Celkové úrokové náklady státního dluhu v letech 1993 až 2001 vykazují poměrně vyrovnaný trend. Od roku 2002 se však úrokové náklady začaly zvyšovat a trend začíná být rostoucí, i když jeho růst není natolik dynamický, jako růst samotného státního dluhu.

4.1.5. Vývoj zadlužení obcí a krajů České republiky

K posouzení vývoje veřejného dluhu se však nelze zabírat pouze státním dluhem, a to i přesto, jak již bylo zmíněno, představuje jeho většinu. Aby údaje o veřejném dluhu byly

komplexnější, v následující tabulce jsou uvedeny údaje o zadluženosti obcí České republiky v letech 1993 až 2003. Data jsou rozdělena do tří kapitol a poslední řádek popisuje celkovou částku zadlužení.

Tabulka 5 - Zadluženost obcí v ČR v letech 1993-2003 (v mld. Kč)

Ukazatel	Rok										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Úvěry	2,5	4,9	8,7	11,6	13,5	18,0	17,6	18,4	22,6	27,3	35,2
Komunální obligace	-	7,6	8,5	11,9	13,2	11,9	10,9	10,1	13,3	15,9	21,7
Přijaté finanční výpomoci a ostatní dluhy	0,9	1,8	3,1	4,8	7,7	9,1	11,5	12,5	12,4	12,6	13,5
Celkem	3,4	14,3	20,3	28,3	34,4	39,0	40,0	41,0	48,3	55,8	70,4

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], *Zadluženost územních samosprávných celků v roce 2007*

Jak z tabulky vyplývá, celková zadluženost obcí ve sledovaných letech má rostoucí tendenci se silnou dynamikou. Za deset let se zvýšila celkem o 67 mld. Kč, když v roce 1993 činila 3,4 mld. Kč a v roce 2003 byla už ve výši 70,4 mld. Kč. Je patrné, že v letech 1999 a 2000 se neemitovaly žádné nové komunální obligace, avšak od roku 2001 opět začaly. Získané úvěry se každoročně zvyšují, kromě roku 1999, kdy došlo jen k nepatrnému poklesu. V roce 2003 jejich výše činila 35,2 mld. Kč. Podstatnou část v průběhu let začaly tvořit i přijaté výpomoci a ostatní dluhy, které s částkou 0,9 mld. Kč v roce 1999 dospěly až k výši 13,5 mld. Kč v roce 2003.

Údaje v Tabulce 5 jsou vyčísleny za všechny obce v České republice, tzn., že v nich je zahrnuto i zadlužení statutárních měst, které se na výši těchto čísel významně podílejí a v jistém slova smyslu je i zkreslují. V tomto případě jsou statutárními městy myšleny 4 největší města České republiky, tj. Hlavní město Praha, Brno, Ostrava a Plzeň. Následující tabulka pak dokumentuje zadlužení těchto statutárních měst a zvláště zadlužení obcí bez nich v letech 1993 až 2003.

Tabulka 6 - Zadluženost obcí a statutárních měst v ČR v letech 1993-2003 (v mld. Kč)

Ukazatel	Rok										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Zadluženost obcí bez statutárních měst		5,5	9,9	15,7	20,8	23,4	23,6	24,1	24,1	26,2	28,0
Zadluženost statutárních měst		8,8	10,4	12,6	13,6	15,6	16,4	16,9	24,2	29,6	42,4
Celkem	3,4	14,3	20,3	28,3	34,4	39,0	40,0	41,0	48,3	55,8	70,4

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Zadluženost územních samosprávných celků v roce 2007

Z Tabulky 6 je zřejmé, že zadluženost samotných obcí i statutárních měst mají ve sledovaném období rostoucí trend. Z pohledu tohoto rozdělení nejsou data za rok 1993 k dispozici.

Obce se nejvíce zadlužovaly v letech 1995-1997. V dalších letech je nárůst pozvolnější. V roce 1994 vykazovaly zadlužení ve výši 5,5 mld. Kč, v roce 2003 tomu bylo již 28 mld. Kč.

U statutárních měst bylo zadlužování pozvolné v prvních osmi letech tohoto období, především v letech 1995-2000. Od roku 2001 začala zadluženost dynamicky růst, kdy v roce 2001 vykázala hodnotu 24,2 mld. Kč a v roce 2003 již 42,4 mld. Kč. Od roku 2001 je podíl zadluženosti statutárních měst na celkové zadluženosti obcí více jak 50 %.

Kraje v dnešní podobě v České republice vznikly až v roce 2000, tudíž jejich zadlužení „nestihlo“ být tak vysoké. První zadlužení vzniklo v roce 2002, kdy vykázalo částku 0,024 mld. Kč. V roce 2003 pak dluh činil 1,3 mld. Kč, z čehož 0,2 mld. Kč tvořily úvěry a 1,1 mld. Kč přijaté návratné finanční výpomoci a ostatní dluhy.⁷⁸

4.1.6. Porovnání státního a veřejného dluhu

Pro lepší srovnání je v následující tabulce zachyceno, jak se vyvíjel státní a veřejný dluh v letech 1993 až 2003.

⁷⁸ *Ministerstvo financí České republiky* [online], Zadluženost územních rozpočtů v roce 2012

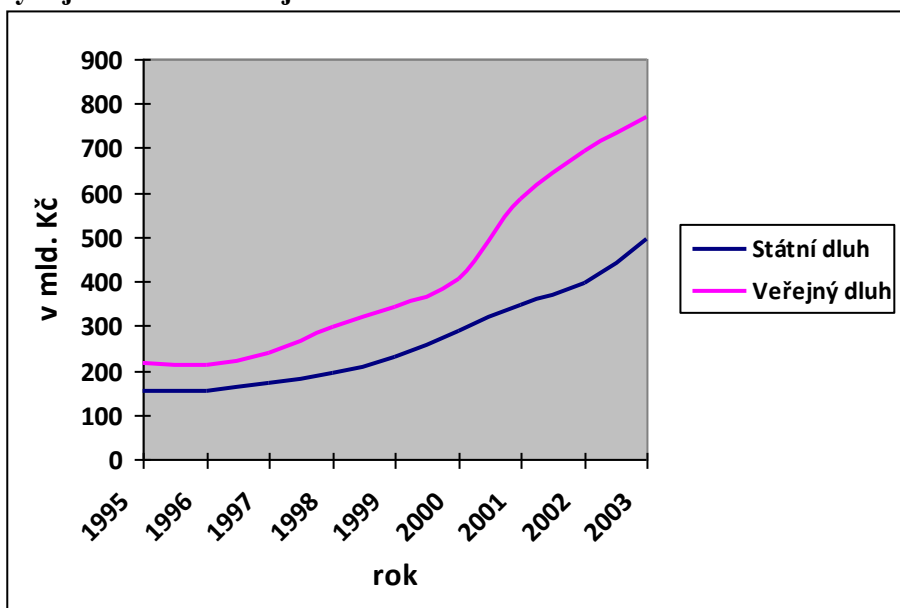
Tabulka 7 - Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 1993-2003 (v mld. Kč)

Ukazatel	Rok										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Státní dluh	158,8	157,3	154,4	155,2	173,1	194,7	228,4	289,3	345,0	395,9	493,2
Veřejný dluh			214,6	210,1	237,2	298,5	340,1	403,9	584,9	694,9	768,2

Zdroj: zpracováno autorkou, data: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online], Makroekonomické údaje

Z Tabulky 7 je patrné, že vývoj veřejného dluhu má rostoucí tendenci, stejně jako dluh státní. Údaje z tabulky jasně potvrzují teorii, že státní dluh tvoří většinu dluhu veřejného a velikost dluhů vykazované místními rozpočty, mimorozpočtovými fondy, veřejnými podniky a veřejnoprávními institucemi tvoří jen „malou“ část. Pro lepší porovnání je celá situace znázorněna graficky. Údaje o výši veřejného dluhu nejsou dostupné pro roky 1993 a 1994, proto v následujícím grafu tyto roky nejsou zohledněny.

Graf 4 - Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 1995-2003

Zdroj: zpracováno autorkou z předešlé tabulky

Z Grafu 4 je vidět, že do roku 1999 je trend velmi vyrovnaný, avšak od roku 2000 začíná být veřejný dluh vyšší, a to především z důvodu zvýšeného zadlužení obcí a statutárních měst a vykázání dluhů krajů. I přesto si státní dluh udržuje silný poměr vzhledem k veřejnému dluhu.

4.2. Veřejný dluh České republiky v letech 2004-2010

Od roku 2002 až do současnosti vykazuje veřejný dluh silně dynamické prohlubování, a to i přesto, že vývoj hrubého domácího produktu byl velice příznivý a čtyři po sobě jdoucí roky vykazoval rostoucí trend, který vyvrcholil v roce 2006. Tak silné zadlužování v tomto období nevěští nic dobrého pro veřejné finance České republiky a dle ekonomických teorií není nijak opodstatněné. Od května 2004 je Česká republika členem Evropské unie, a tudíž i pod jejím dohledem.

4.2.1. Vývoj salda státního rozpočtu

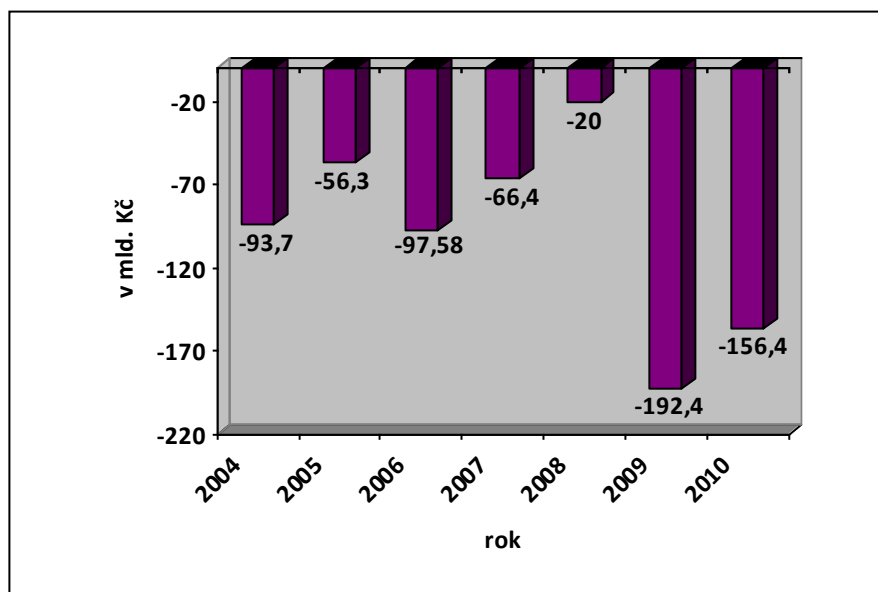
V následující tabulce je zdokumentován vývoj skutečných sald státního rozpočtu v rozmezí let 2004-2010 a dále jejich podíly na HDP.

Tabulka 8 - Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2004-2010

Ukazatel	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Saldo státního rozpočtu (v mld. Kč)	-93,7	-56,3	-97,58	-66,4	-20,0	-192,4	-156,4
Saldo státního rozpočtu / HDP (v %)	-3,1	-1,7	-2,8	-1,7	-0,5	-4,9	-4,0

Zdroj: zpracováno autorkou, data: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online], Makroekonomické údaje

Graf 5 - Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2004-2010

Zdroj: vytvořeno autorkou z předchozí tabulky

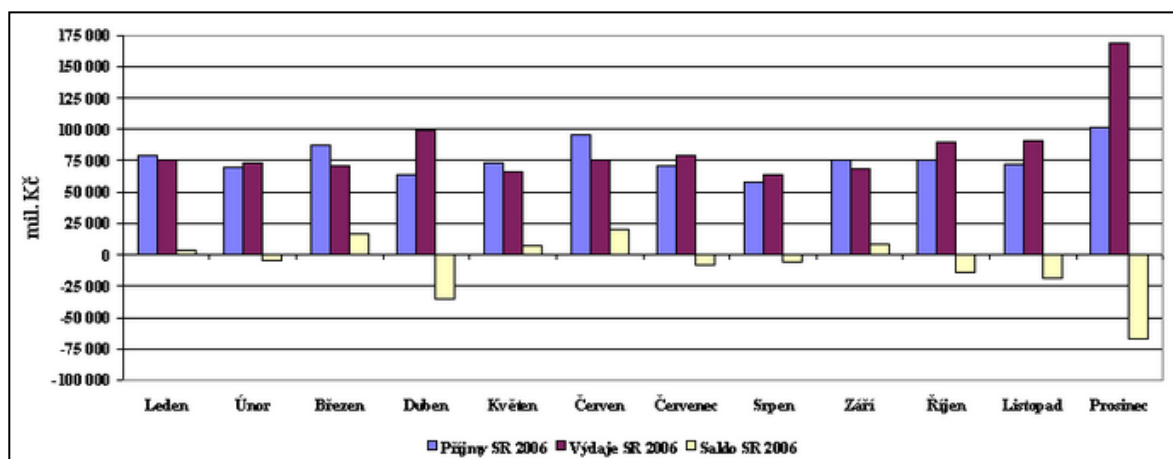
Z tabulky a z následujícího grafu je zřetelně patrné, jak nevyvážené jsou vykazované salda státního rozpočtu v prvních čtyřech letech, tzn. v letech 2004 až 2007. Dalo by se říct, že se pohybují jak „na houpačce“.

Na rok 2004 byl schválen státní deficit ve výši 115 mld. Kč, avšak jeho skutečná výše skončila o více než 20 mld. Kč níže. Dostala se tak na hodnotu 93,7 mld. Kč, což odpovídá -3,1 % v poměru k HDP. Na výdajové straně se nejvíce podílely dávky sociálního rázu, z nichž téměř 74 % tvořily důchody. Schodek byl z velké části vypořádán vydanými státními dluhopisy.⁷⁹

Státní rozpočet na rok 2005 byl stanoven s příjmy ve výši 824,8 mld. Kč a výdaji ve výši 908,4 mld. Kč. Zákonem č. 675/2004 Sb. schválený deficit tedy činil 83,6 mld. Kč. Ve skutečnosti se však do státní pokladny podařilo získat více peněz, než se předpokládalo. Zejména na spotřebních daních se vybralo o více než 16 mld. Kč navíc oproti očekávání. Skutečný schodek tak byl vykázán „pouze“ ve výši 56,3 mld. Kč. Státní deficit byl opět vypořádán převážně vydanými státními dluhopisy.⁸⁰

Na rok 2006 byl státní rozpočet schválen jako deficitní, s výší salda -83,71 mld. Kč. Z důvodu jarních povodní však došlo v průběhu roku k navýšení příjmů i výdajů státního rozpočtu.⁸¹ Vývoj příjmů, výdajů a salda v jednotlivých měsících roku 2006 lze vidět na následujícím obrázku.

Obrázek 7 - Vývoj příjmů, výdajů a salda SR v jednotlivých měsících v roce 2006

Zdroj: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Státní závěrečný účet za rok 2006

⁷⁹ *Ministerstvo financí České republiky* [online], Státní závěrečný účet za rok 2004

⁸⁰ *Ministerstvo financí České republiky* [online], Státní závěrečný účet za rok 2005

⁸¹ *Ministerstvo financí České republiky* [online], Státní závěrečný účet za rok 2006

Ke konci roku 2006 byl vykázán skutečný schodek ve výši 97,58 mld. Kč vypořádaným vydanými státními dluhopisy ve výši téměř 83 mld. Kč.⁸²

Oproti minulému roku byl vykázán státní schodek roku 2007 nižší o více než 31 mld. Kč, když dosáhl své hodnoty 66,4 mld. Kč. Vysoké plnění daňových příjmů vč. pojistného na sociální zabezpečení je převážným důvodem poměrně příznivého výsledku hospodaření státního rozpočtu. Největší zastoupení na výdajové straně rozpočtu měly opět sociální dávky. Schodek byl pokryt emisí státními dluhopisy a přijatými dlouhodobými úvěry.⁸³ V roce 2008 je uzákoněn státní schodek nižší než v předešlém roce a skutečný deficit pak dosáhl své nejnižší hodnoty za posledních deset let, když byl vykázán v hodnotě 20 mld. Kč.

Na rok 2009 se počítalo s poměrně nízkým deficitem ve výši 38,1 mld. Kč, a to i přesto, že se již objevovaly první signály přicházející celosvětové finanční krize.⁸⁴ „Skutečnost je v roce 2009 zcela jiná – hluboký pokles hrubého domácího produktu a největší rozdíl mezi uzákoněným a skutečným deficitem státního rozpočtu za celou historii České republiky.“⁸⁵ Skutečný deficit dosáhl rekordní výše 192,4 mld. Kč, což odpovídá -4,9 % na podílu HDP.

Hluboce deficitní státní rozpočty přetrvávají od tohoto roku až dodnes. V roce 2010 se sice podařilo vykázat nižší schodek oproti schválenému návrhu, ale i přesto dosáhl výše 156,4 mld. Kč, čímž se zařadil na druhou příčku nejvyššího vykázaného deficitu v dějinách České republiky. Vypořádán byl emisí státních dluhopisů ve výši téměř 150 mld. Kč a přijatými dlouhodobými půjčkami.⁸⁶

4.2.2. Vývoj státního dluhu

Státní dluh v letech 2004 až 2010 stále narůstá a deficity státního rozpočtu jsou, byť ne jedinou, ale převažující příčinou, proč tomu tak je. Následující tabulka a graf z ní vytvořený prozradí, jaké výše státní dluh dosahuje v jednotlivých letech, a jak vysoký je jeho podíl vzhledem k HDP.

⁸² Ministerstvo financí České republiky [online], Státní závěrečný účet za rok 2006

⁸³ Ministerstvo financí České republiky [online], Státní závěrečný účet za rok 2007

⁸⁴ Lajtkepová, E., Veřejné finance v České republice, s. 100

⁸⁵ Tamtéž, s. 100

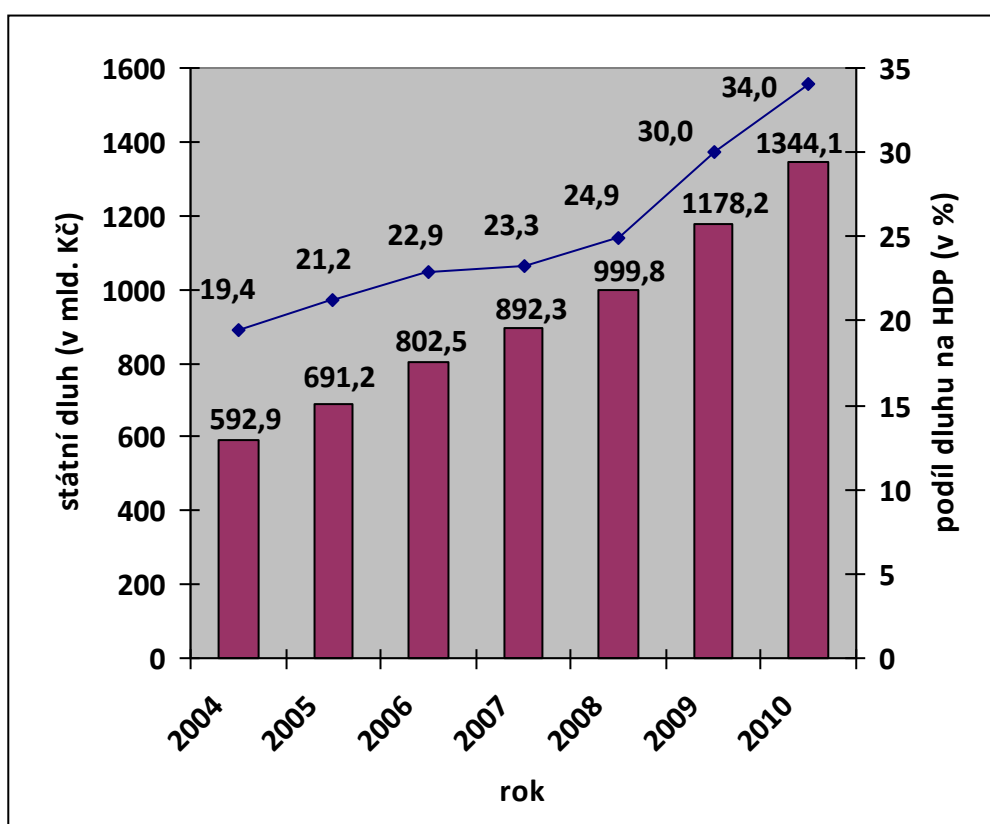
⁸⁶ Ministerstvo financí České republiky [online], Státní závěrečný účet za rok 2010

Tabulka 9 - Vývoj státního dluhu v letech 2004-2010

Ukazatel	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Státní dluh (v mld. Kč)	592,9	691,2	802,5	892,3	999,8	1178,2	1344,1
Státní dluh / HDP (v %)	19,4	21,2	22,9	23,3	24,9	30,0	34,0

Zdroj: zpracováno autorkou, data: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online], Makroekonomické údaje

Graf 6 - Vývoj státního dluhu v letech 2004-2010

Zdroj: zpracováno autorkou z předešlé tabulky

Státní dluh v těchto letech nabral neuvěřitelné tempo růstu. Každý rok se zvyšuje téměř o 100 mld. Kč. Tato rychlost způsobila, že výše státního dluhu je již srovnatelná s mnohými zeměmi, avšak jejich dluh byl kumulován několika desetiletí, zatímco Česká republika dosáhla těchto ohromných hodnot během své relativně krátké historie.⁸⁷

⁸⁷ Lajtkepová, E., Veřejné finance v České republice, s. 103

V roce 2004 státní dluh dosáhl výše 592,9 mld. Kč, což činilo 19,4 % v poměru k HDP. Zvýšení státního dluhu bylo způsobeno deficitním rozpočtem a čerpáním půjčky od Evropské investiční banky. Půjčka od EIB (cca 9 mld. Kč) byla zejména použita na odstraňování povodňových škod a na prevenci povodní, na výstavbu obchvatu Plzně, pro Masarykovu univerzitu v Brně a na výstavbu dálnice D8.⁸⁸

V roce 2005 státní dluh dosáhl hodnoty 691,2 mld. Kč a v roce 2006 se dostala přes hranici 800 mld. Kč, konkrétně na částku 802,5 mld. Kč. Tato suma představuje 22,9 % HDP.

Ke konci roku 2007 vykazuje státní dluh sumu 892,3 mld. Kč, přičemž dochází ke zvýšení podílu dluhu na HDP na 23,3 %.

V roce 2008 deficit státního rozpočtu přispěl k prohloubení státního dluhu částkou 20 mld. Kč, ale hlavní roli v růstu státního dluhu měla tvorba dluhové rezervy financovaná ve výši 63,9 mld. Kč.⁸⁹ Výše státního dluhu se zastavila těsně před pomyslnou částkou 1 bilionu Kč, konkrétně činila 999,8 mld. Kč.

V roce 2009 činil podíl dluhu na HDP přesných 30 %, což odpovídá výši státního dluhu 1178,2 mld. Kč, a tím již definitivně překročil částku 1 bilionu Kč.

Za rok 2010 se státní rozpočet prohloubil o dalších 165,9 mld. Kč a dosáhl tak výše 1344,1 mld. Kč. Za šest let sledovaného období se tak státní dluh více než zdvojnásobil. Nutno podotknout, že dramatický růst státního dluhu byl v posledních třech sledovaných letech umocněn celosvětovou finanční krizí a jejími důsledky.

4.2.3. Struktura státního dluhu

Jelikož v posledních letech opět roste krytí státního dluhu pomocí zahraničních věřitelů, je v těchto letech detailněji rozebrán nejenom domácí dluh, ale také dluh zahraniční. V následující tabulce jsou rozepsány jednotlivé výše domácího a zahraničního dluhu a jejich podrobná struktura. Všechny údaje jsou uvedeny v mld. Kč.

⁸⁸ PALÁN, J., *Vývoj státního dluhu, dluhu veřejných rozpočtů, státního rozpočtu ČR a HDP v letech 1993-2008* [online], s. 8

⁸⁹ Tamtéž, s. 10

Tabulka 10 – Vývoj a struktura státního dluhu v letech 2004-2010 (v mld. Kč)

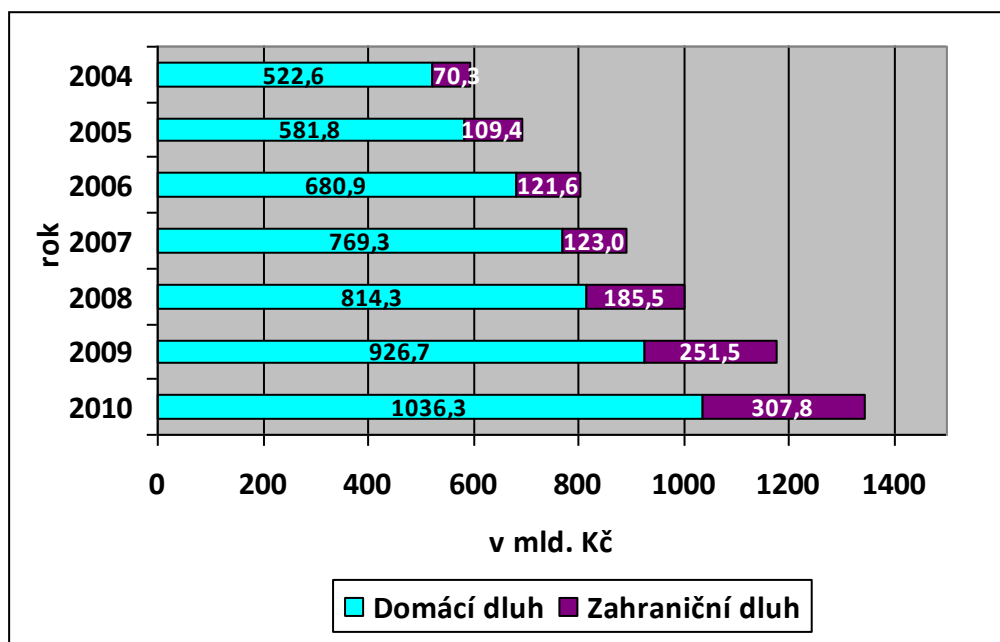
Ukazatel	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Státní dluh celkem, z toho:	592,9	671,2	802,5	892,3	999,8	1178,2	1344,1
domácí dluh, z toho:	522,6	581,8	680,9	769,3	814,3	926,7	1036,3
státní pokladniční poukázky	125,5	94,2	89,6	82,2	78,7	88,2	113,3
střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy	397,0	487,5	588,9	687,1	735,6	838,5	923,0
ostatní zdroje	-	-	2,4	-	-	-	-
zahraniční dluh, z toho:	70,3	109,4	121,6	123,0	185,5	251,5	307,8
zahraniční emise dluhopisů	48,8	78,9	84,1	83,7	137,9	193,0	240,3
půjčky od EIB	20,7	29,7	36,7	38,7	46,8	57,9	67,2
směnky	0,9	0,8	0,8	0,6	0,8	0,6	0,3

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Struktura a vývoj státního dluhu

Z Tabulky 10 vyplývá, že hodnota domácího dluhu v letech stále narůstá. V roce 2004 činila 522,6 mld. Kč, což představovalo 88,14 % z celkové výše státního dluhu. V roce 2006 již hodnota domácího dluhu dosáhla výše 680,9 mld. Kč, na rok 2008 připadalo již 814,3 mld. Kč a v roce 2010 dokonce 1036,3 mld. Kč. Vzhledem k celkovému státnímu dluhu se však podíl domácího dluhu stále snižovat, kromě roku 2007, kdy došlo k nárůstu o 1,37 % oproti roku 2006, konkrétně na 86,22 %. V roce 2009 tento podíl činil 78,65 % a v roce 2010 dosáhl hodnoty 77,1 %.

Stále narůstající tendenci státního dluhu, a potažmo rostoucí tendence jak domácího, tak i zahraničního dluhu je lépe vidět na následujícím Grafu 7.

Graf 7 - Vývoj a struktura státního dluhu v letech 2004-2010

Zdroj: zpracováno autorkou z předešlé tabulky

Domácí dluh je tvořen především SDD, jejichž výše v průběhu let stále roste. Pokud v roce 2004 jejich hodnota měla 397,0 mld. Kč, pak v roce 2010 se vyšplhala až na výši 923,0 mld. Kč. Lze tak zhodnotit, že jejich úroveň se více než zdvojnásobila. Státní pokladniční poukázky do roku 2008 vykazovaly snižující tendenci, od roku 2004 s hodnotou 125,5 mld. Kč se dostaly k hodnotě 78,7 mld. Kč v roce 2008. Od tohoto roku však vykazují opět zvyšující trend, když dosahovaly výše 113,3 mld. Kč v roce 2010. Pouze v roce 2006 byl domácí dluh tvořen i ostatními zdroji ve výši 2,4 mld. Kč, avšak vzhledem k celkové výši domácího dluhu v tomto roce se jedná o zanedbatelnou výši.

Zahraniční dluh v letech 2004 až 2010 vykazuje taktéž rostoucí tendenci. Oproti sledovanému období let 1993 až 2003 jde o přesně opačný trend. Největší podíl představují zahraniční emise dluhopisů, které v roce 2004 byly ve výši 48,8 mld. Kč. V roce 2008 jejich výše stoupla na 137,9 mld. Kč a v roce 2010 rekordní výše 240,3 mld. Kč. V průběhu sledovaných let se emise zahraničních dluhopisů tedy téměř zpětinásobily. Půjčky od EIB tvoří sice menší podíl, avšak jak je patrné z předchozí tabulky, jejich trend je také rostoucí. V roce 2004 výše půjčky dosahovala 20,7 mld. Kč, v roce 2006 to bylo již o 16 mld. Kč více. Za rok 2008 vykazovala hodnotu 46,8 mld. Kč a v posledním sledovaném roce hodnotu 67,2 mld. Kč. Zahraniční dluh je tvořen také ze směnek, avšak

dalo by se říci, že představují pouze „doplňující“ část. Jejich výše v letech 2004 až 2010 nikdy nepřesáhla hodnotu 1 mld. Kč a v posledních třech letech má klesající tendenci.

4.2.4. Náklady státního dluhu

Následující tabulka dokumentuje, jak vysoké nákladové úroky se musely zaplatit v letech 2004 až 2010. Částka připadající na domácí dluh je ještě rozdělena dle druhu cenných papírů.

Tabulka 11 - Úrokové náklady státního dluhu v letech 2004-2010 (v mld. Kč)

Ukazatel	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Domácí dluh, z toho:	26,07	22,95	28,17	29,50	37,73	41,81	37,68
SPP	4,23	2,71	2,80	1,77	2,20	1,72	1,50
SDD	21,84	20,24	25,37	27,74	35,52	40,09	36,17
Zahraniční dluh	0,69	2,38	3,34	4,48	6,87	10,19	10,84
Celkem	26,76	25,33	31,51	33,98	44,60	52,72	48,52

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Náklady státního dluhu

Z Tabulky 11 vychází, že celkové úrokové náklady mají rostoucí tendenci, i když v letech 2005 a 2010 došlo k jejich nepatrnému snížení. Co se týká struktury úrokových nákladů, podíl úroků zahraničního dluhu vzhledem k celkové částce úroků stále narůstá. V roce 2004 tento podíl nebyl ani 1 %. V roce 2007 činil už 13 % a v roce 2010 se jednalo až o 22 %. Tento růst souvisel především s úrokovými výdaji na 1. a 2. emisi eurobondů.⁹⁰

Největší nárůst nákladů na domácí dluh je zaznamenán mezi rok 2007 a 2008, kdy došlo k nárůstu o 8,23 mld. Kč.

Stále narůstající úrokové náklady státního dluhu znamenají poměrně velké nebezpečí do budoucnosti. I přesto, že splatnost mnohých vydaných dluhopisů je velmi dlouhá, stále se jedná o závazek, kterému bude nutno dostát. Nemluvě o tom, že s těmito prostředky

⁹⁰ eurobondy = cenné papíry emitované v zahraničí v cizí měně

nemohou být vynaloženy na investice, které by mohly České republice přinést lepší konkurenceschopnost.⁹¹

4.2.5. Vývoj zadlužení obcí a krajů České republiky

Zadlužení obcí v České republice v letech 2004 až 2010 vesměs stále stoupá, již ale s malou dynamikou. V následující tabulce jsou uvedena přesná data, která jsou opět rozdělena do tří kapitol, a poslední řádek popisuje celkovou částku zadlužení. Všechna uvedená data jsou v mld. Kč.

Tabulka 12 - Zadluženost obcí v ČR v letech 2004-2010 (v mld. Kč)

Ukazatel	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Úvěry	38,5	43,7	47,1	46,7	47,4	55,8	59,9
Komunální obligace	23,9	23,5	22,9	22,6	22,7	14,7	15,8
Přijaté finanční výpomoci a ostatní dluhy	12,4	11,8	10,9	9,9	10,0	10,1	7,6
Celkem	74,8	79,0	80,9	79,2	80,1	80,6	83,3

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Zadluženost územních rozpočtů v roce 2012

Jak vyplývá z Tabulky 12, zadluženost obcí v České republice navázala na předchozí sledované období, a její růst stále pokračuje. Tempo růstu však není tak vysoké a v roce 2007 došlo k mírnému snížení, a to na výši 79,2 mld. Kč. V roce 2004 činila zadluženost 74,8 mld. Kč. Následující dva roky měla rostoucí tendenci, kdy dosáhla hodnoty 80,9 mld. Kč v roce 2006. Do roku 2010 se zadlužení zvýšilo o další 2,4 mld. Kč a vyšplhala se tak na částku 83,3 mld. Kč. Jde o nárůst 11,4 % oproti roku 2004.

Nejvíce se na zadluženosti podílejí úvěry, které v roce 2010 představovaly 71,9 % celkové zadluženosti. Oproti roku 2004 se tak jedná o nárůst 20,4 %.

Komunální dluhopisy naopak vykazují snižující se tendenci. V roce 2004 dosahovaly hodnoty 23,9 mld. Kč a v období let 2005-2007 nedocházelo k emitování nových

⁹¹ Lajtkepová, E., *Veřejné finance v České republice*, s. 107-108

dluhopisů a hodnota se v roce 2007 dostala na výši 22,6 mld. Kč. V roce 2009 vykazovala již hodnotu 14,7 mld. Kč a v posledním sledovaném roce výši 15,8 mld. Kč.

V roce 2010 vykazovala položka přijaté finanční výpomoci a ostatní dluhy nejvyšší meziroční pokles od roku 1993. Jedná se o téměř 25 %, v absolutním vyjádření 2,5 mld. Kč.⁹² Její celková výše v tomto roce činí 7,6 mld. Kč.

Zadluženost v roce 2010 vykazalo celkem 3112 obcí. Na celkové zadluženosti se stále podílejí i statutární města, přestože jejich podíl na celkové zadluženosti od roku 2004 klesá. Jejich zadlužení je uvedeno v následující tabulce, všechny údaje jsou uvedeny v mld. Kč.

**Tabulka 13 - Zadluženost obcí a statutárních měst v ČR v letech 2004-2010
(v mld. Kč)**

Ukazatel	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Zadluženost obcí bez statutárních měst	28,9	30,6	33,5	32,9	34,3	41,3	43,2
Zadluženost statutárních měst	45,9	48,4	47,4	46,3	45,8	39,3	40,1
Celkem	74,8	79,0	80,9	79,2	80,1	80,6	83,3

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Zadluženost územních rozpočtů v roce 2012

V roce 2004 zadluženost 4 největších měst činila 45,9 mld. Kč. Jak vyplývá z Tabulky 13, od roku 2005 dochází k jejímu stálému snižování, a v roce 2009 činí již 39,3 mld. Kč. V roce 2010 pak dochází k mírnému zvýšení na 40,1 mld. Kč. Podíl zadlužení těchto měst se v průběhu let stále snižuje, v roce 2004 podíl činil 61,4 %, v roce 2008 to bylo již 57,2 % a od roku 2009 se tento podíl drží pod 50% hranicí, v roce 2010 to konkrétně bylo 48,1 %.

⁹² *Ministerstvo financí České republiky* [online], Zadluženost územních rozpočtů v roce 2010

Tabulka 14 - Vývoj dluhu krajů ČR v letech 2004-2010 (v mld. Kč)

Ukazatel	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Úvěry	0,4	1,8	6,5	9,4	11,9	17,4	16,6
Přijaté návratné finanční výpomoci a ostatní dluhy	1,1	1,1	1,2	1,0	2,7	3,5	2,5
Celkem	1,5	2,9	7,7	10,4	14,6	20,9	19,1

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Zadluženost územních rozpočtů v roce 2010

V letech 2004 až 2010 dochází k již vyššímu zadlužování krajů v České republice, ale i přesto se nejedná o žádné „převratné“ sumy. Z předchozí tabulky je patrné, že v roce 2004 zadlužení dosáhlo výše 1,5 mld. Kč a až do roku 2009 stále stoupalo. Mezi roky 2009 a 2010 došlo ke snížení zadlužení o 1,8 mld. Kč na 19,1 mld. Kč. Zadlužení je kryto především bankovními úvěry. Přijaté návratné finanční výpomoci a ostatní dluhy se v tomto období pohybovalo ve výši 1–3,5 mld. Kč.

Některé kraje čerpaly úvěry poskytnutých Evropskou investiční bankou, jimiž předfinancovávají a spolufinancují investice do krajské infrastruktury, cestovního ruchu, vědy a výzkumu.⁹³ Vývoj zadluženosti jednotlivých krajů České republiky jsou znázorněny v Příloze 2.

4.2.6. Porovnání státního a veřejného dluhu

V následující tabulce je zdokumentován vývoj státního a veřejného dluhu v České republice v letech 2004 až 2010. V tabulce uvedené údaje jsou v mld. Kč. Pro lepší porovnání vztahu státního a veřejného dluhu je tento vývoj znázorněn graficky.

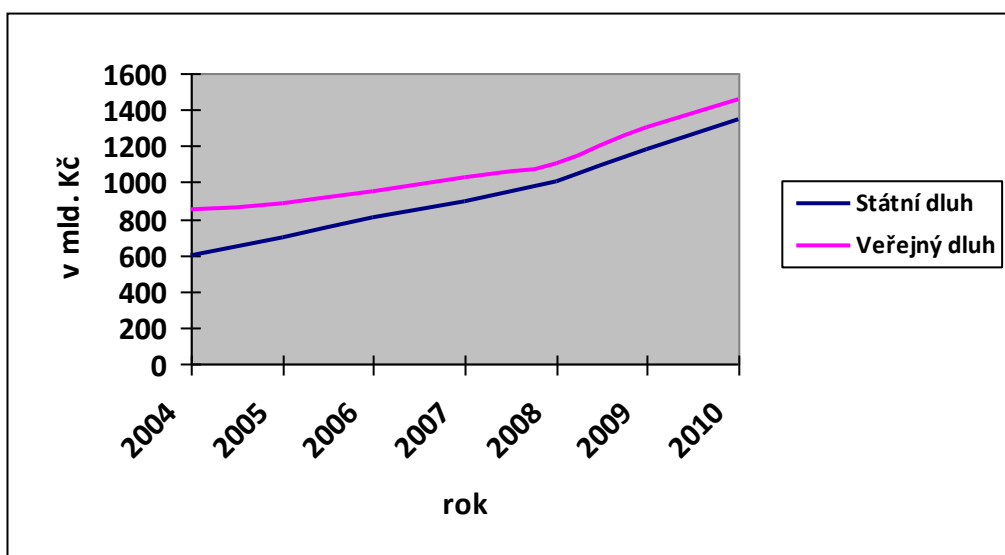
⁹³ Lajtkepová, E., *Veřejné finance v České republice*, s. 106

Tabulka 15 - Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 2004-2010 (v mld. Kč)

Ukazatel	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Státní dluh	592,9	691,2	802,5	892,3	999,8	1178,2	1344,1
Veřejný dluh	847,8	885,4	948,1	1023,4	1104,3	1299,3	1454,4

Zdroj: zpracováno autorem, data: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online], Makroekonomické údaje

Graf 8 - Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 2004-2010

Zdroj: zpracováno autorkou z předešlé tabulky

Z Grafu 8 je patrné, že poměr státního a veřejného dluhu je stále užší. Znamená to, že státní dluh představuje stále vyšší a vyšší procento dluhu veřejného, a že ostatní složky tvořící veřejný dluh se stále snižují. V roce 2004 poměr státního dluhu k dluhu veřejnému činil 70 %, v roce byl již 87 % a v posledním roce pozorování činil více než 92 %.

Výše veřejného dluhu v roce 2004 dosáhla 847,8 mld. Kč a již v roce 2007 přesáhla hranici 1 bilionu Kč. Jeho tempo růstu je velmi silné a největší nárůst je zaznamenán mezi roky 2008 a 2009, kdy došlo o navýšení veřejného dluhu o celých 195 mld. Kč. V roce 2010 výše veřejného dluhu dosahovala neuvěřitelných 1454,4 mld. Kč.

4.3. Plnění Maastrichtských kritérií

Aby členská země mohla vstoupit do eurozóny, je nutné, aby dlouhodobě plnila Maastrichtská kritéria. Z oblasti veřejných financí Česká republika dlouhodobě plní pouze jedno ze dvou kritérií. V následujících dvou podkapitolách jsou rozebrána obě tato kritéria. Vzhledem k potřebnému porovnání vývoje a dostupnosti dat jsou hodnoty uváděny v období let 2001-2011.

4.3.1. Kritérium deficitu veřejných rozpočtů

Při hodnocení fiskálního kritéria deficitu veřejných rozpočtů se sleduje, jestli poměr deficitu veřejných financí vzhledem k HDP nepřekročil referenční hodnotu 3%. V následující tabulce lze zhodnotit, jak si Česká republika vedla od roku 2001 do roku 2011. Všechny hodnoty jsou uvedeny v procentech a jsou vykázány podle metodiky ESA 95.

Tabulka 16 - Deficit veřejných rozpočtů České republiky v letech 2001-2011 (v %)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Referenční hodnota	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Deficit / HDP	-5,9	-6,8	-12,6	-3,0	-3,5	-2,6	-0,7	-2,2	-5,8	-4,8	-3,2

Zdroj: zpracováno autorkou, data: Dědek, O., *Zavedení Eura v České republice* [online], Kritérium veřejného deficitu

Jak vyplývá z předchozí tabulky, do roku 2003 jsme kritérium deficitu veřejných rozpočtů neplnili, naopak procentuelní poměr stále vzrůstal. V roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, se hodnota dostala přesně na úroveň referenční hodnoty - na 3 %. S Českou republikou byla zahájena procedura při nadměrném schodku právě v roce 2004 a ukončena byla v polovině roku 2008. Od roku 2009 jsme však opět přestali plnit toto kritérium, a proto byla procedura opětovně zahájena. Česká republika obdržela doporučení snížit udržitelným a věrohodným způsobem poměr deficitu vládního sektoru k HDP pod 3 %, a to do roku 2013.

V důsledku stálého snižování výše tohoto poměru a podle prognóz do dalších let, by Česká republika měla doporučení dostat. Podle odhadů by poměr deficitu vládního sektoru k HDP neměl překročit referenční hodnotu 3% ani v letech 2014-2017.⁹⁴

4.3.2. Kritérium veřejného dluhu

Kritérium veřejného dluhu udává, že poměr veřejného vládního dluhu k HDP by neměl překročit výši 60%. V následující Tabulce 17 je uvedeno, jak se vyvíjelo zadlužení veřejných financí v České republice v letech 2001 až 2011. Údaje jsou vyjádřeny v procentech podle metodiky ESA 95.

Tabulka 17 - Vládní dluh České republiky v letech 2001-2011 (v %)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Referenční hodnota	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
Dluh / HDP	25,3	28,8	30,1	30,4	29,8	29,6	29,0	28,7	34,3	38,4	41,4

Zdroj: zpracováno autorkou, data: Dědek, O., *Zavedení Eura v České republice* [online], Kritérium veřejného dluhu

Z hodnot uvedených v předchozí tabulce vyplývá, že s kritériem veřejného dluhu Česká republika nemá významnější problémy. Až do roku 2009 se dluh vládního sektoru pohybuje kolem úrovně 30% HDP. S příchodem světové finanční krize v roce 2009 se ovšem začalo zadlužení prohlubovat, a za poslední tři roky nabralo výrazné rostoucí tempo. V roce 2009 činilo zadlužení 34,3 % HDP, o rok později stoplo již na 38,4 %. V roce 2011 se tato hodnota dostala už přes hranici 40 %, konkrétně na 41,4 %. V porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie zůstává zadlužení vládního sektoru sice i nadále relativně nízká, avšak pro dlouhodobé plnění dluhového kritéria je nutná reforma veřejných financí. Prostor pro plnění tohoto kritéria se totiž stále zužuje.⁹⁵

4.3.3. Porovnání s ostatními zeměmi EU

Všechny státy, které chtějí vstoupit do eurozóny, musí splňovat všechna Maastrichtská kritéria současně nebo alespoň musí z dlouhodobého hlediska vést k jejich plnění. Tyto

⁹⁴ Dědek, O., *Zavedení Eura v České republice* [online], Kritérium veřejného deficitu

⁹⁵ Dědek, O., *Zavedení Eura v České republice* [online], Kritérium veřejného dluhu

pravidla platila v minulosti a platí i dnes. Jak plní tyto fiskální kritéria státy Evropské unie v dubnu 2011 je uvedeno na následujícím obrázku.

Obrázek 8 - Plnění Maastrichtských kritérií k dubnu 2011

Maastrichtská kritéria stav k dubnu 2011	Inflace	Vládní dluh/rok	Celkové zadlužení	Plnění vůči kritériím
	max. 1 %	max. 3% HDP	max. 60% HDP	%
Lotyšsko	-1,2	7,7	44,7	+30
Švédsko	1,9	0	39,8	+15
Estonsko	2,7	-0,1	6,6	+7
Finsko	1,7	2,5	48,4	-11
Česká republika	1,2	4,7	38,5	-14
Lucembursko	2,8	1,7	18,4	-22
Německo	1,2	3,3	83,2	-23
Nizozemí	0,9	5,4	62,7	-25
Dánsko	2,2	2,7	43,6	-28
Slovensko	0,7	7,9	41	-34
Litva	1,2	7,1	38,2	-40
Malta	2	3,6	68	-44
Bulharsko	3	3,2	16,2	-45
Rakousko	1,7	4,6	72,3	-48
Slovinsko	2,1	5,6	38	-53
Itálie	1,6	4,6	119	-71
Belgie	2,3	4,1	96,8	-76
Kypr	2,6	5,3	60,8	-79
Francie	1,7	7	81,7	-80
průměr EU27	2,1	6,4	80	-86
Portugalsko	1,4	9,1	93	-99
Španělsko	2	9,2	60,1	-102
Polsko	2,7	7,9	55	-108
Maďarsko	4,7	4,2	80,2	-148
Spojené království	3,3	10,4	80	-170
Rumunsko	6,1	6,4	30,8	-192
Řecko	4,7	10,5	142,8	-253
Irsko	-1,6	32,4	96,2	-260

Plní kritéria
Nadprůměrný
Průměrný
Podprůměrný
Eurozóna

Zdroj: Zbořil, J., *Plnění Maastrichtských kritérií zeměmi EU – 2011. blog.iDNES.cz*

Z obrázku je patrné, že pouze 4 státy z celých 27 zemí Evropské unie plní kritérium deficitu veřejných financí., a současně plní i druhé fiskální kritérium celkového zadlužení k danému období. Jsou jimi Švédsko, Estonsko, Finsko a Dánsko. Průměrná hodnota EU činí 6,4 %, a v porovnání s vykazovanými hodnotami České republiky lze konstatovat, že za celou dobu členství v EU, se držíme nad průměrem. Celých 10 zemí EU vykazují hodnoty pod průměrem.

Z pohledu kritéria veřejného dluhu se situace vyvíjí o něco lépe. Držet své celkové zadlužení pod referenční hodnotou 60% se daří 13 zemím včetně České republiky. Průměrná hodnota EU vykazuje 80 %, přičemž 9 zemí pak vykazuje hodnoty podprůměrné.

Neschopnost plnit obě fiskální kritéria současně k tomuto datu má celkem 5 zemí, konkrétně se jedná o Francii, Portugalsko, Spojené království, Řecko a Irsko. Česká republika si v tomto ohledu nevede nejhůř a dalo by se říci, že se řadí mezi průměr.

4.4. Daňová kvóta v České republice

Jak se vyvíjela daňová kvóta v České republice v průběhu let je uvedeno v následujících tabulkách. Ty jsou rozděleny na daňovou kvótu čistou, která obsahuje pouze ty daně přímo nazývané se daněmi, a dále na složenou daňovou kvótu, ve které jsou obsaženy i další povinné odvody (např. pojistné sociálního pojištění). Období je rozděleno stejně jako při analyzování veřejného dluhu, tedy na období let 1993-2003 a roky 2004-2010.

4.4.1. Vývoj daňové kvóty v letech 1993-2003

Jak se vyvíjela daňová kvóta v České republice v průběhu let 1993 až 2003, je uvedeno v následující tabulce. Všechna data jsou uvedena v procentech.

Tabulka 18 - Vývoj daňové kvóty v ČR v letech 1993-2003 (v %)

Ukazatel	Rok										
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Čistá daňová kvóta	26,3	24,8	23,2	22,7	21,6	21,4	22,6	22,9	21,7	22,5	22,8
Složená daňová kvóta	42,9	41,3	40,1	39,1	38,6	38,7	40,0	40,3	36,2	36,6	37,1

Zdroj: zpracováno autorkou, data: Tomášková, E., Veřejné finance, s. 86

Z Tabulky 18 je patrné, že čistá daňová kvóta je od roku 1993 do roku 1998 klesající, kdy se dostala z hodnoty 26,3 % na výši 21,4 %. V letech 1999 až 2003 si kvóta udržuje podobnou hladinu v průměru 22,5 %.

Složená daňová kvóta má velmi podobný trend jako čistá daňová kvóta. Do roku 1997 vykazuje klesající trend, který se zastavil na výši 38,6 %. V období let 1998-2000 se její hladina opět zvyšovala, a poté se v roce 2001 propadla o více než 4 procentní body. V posledních dvou sledovaných letech se změnila jen o 1,37 %.

4.4.2. Vývoj daňové kvóty v letech 2004-2010

Vývoj daňové kvóty v letech 2004-2010 je zdokumentováno v následující tabulce. Údaje jsou uvedeny v procentech.

Tabulka 19 - Vývoj daňové kvóty v ČR v letech 2004-2010 (v %)

Ukazatel	Rok						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Čistá daňová kvóta	22,1	21,1	19,8	20,4	20,1	18,3	19,0
Složená daňová kvóta	36,6	36,4	34,9	36,0	35,6	33,3	34,1

Zdroj: zpracováno autorkou, data: *Ministerstvo financí České republiky* [online], Zpráva k návrhu zákona o státním rozpočtu ČR na rok 2013

Čistá daňová kvóta má z předchozího období pokračující klesající trend. Z hodnoty 22,1 % v roce 2004 se dostala na výši 20,4 % v roce 2007, a dále na výši 19 % v roce 2010. Její průměrná výše v těchto letech činí 20,11 %.

Výše složené daňové kvóty v letech 2004 a 2005 navázala na předchozí období a stále si drží velmi podobnou hladinu, konkrétně ve výši 36,6 % a 36,4 %. V roce 2006 došlo k poklesu o 1,5 procentních bodů, ovšem další rok se opět dostala na úroveň 36,0%. K mírnému poklesu došlo v roce 2009, a to na výši 33,3 %. Poslední sledovaný rok – rok 2010 – činila výše složené daňové kvóty 34,1 %.

V rámci zemí OECD⁹⁶ patří Česká republika se svou výší daňové kvóty k průměru. Nejvyšší daňové zatížení mají v Dánsku, Švédsku, Francii a Belgii. Jak vysoké daňové zatížení mají i ostatní země OECD, lze porovnat v Příloze 3.

⁹⁶ OECD = Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

5 Závěr

Vymezeným cílem bylo analyzovat veřejný dluh a veřejné finance České republiky v letech 1993 až 2010. V teoretické části byly objasněny veřejné finance a rozpočtová soustava jako taková. Blíže se pak práce soustředila na vymezení veřejných rozpočtů, jejich funkce, a dále byly dopodrobna popsány příjmy a výdaje veřejných rozpočtů. Byly vysvětleny rozpočtové zásady, podle kterých se rozpočty musí plánovat a sestavovat. Další zaměření připadlo na státní rozpočet, kde byl mimo jiné znázorněn rozpočtový proces přípravy státního rozpočtu. Další kapitola se soustředila na popsání veřejného dluhu, jeho členění a formy, a byly vysvětleny jeho příčiny, možné důsledky a způsoby, jakým lze veřejný dluh řešit. V další části práce byla popsána Maastrichtská kritéria, která musí Česká republika respektovat a zohledňovat, jelikož je členem Evropské unie.

Praktická část byla rozdělena na tři kapitoly, přičemž první z nich analyzovala vývoj veřejného dluhu v České republice v letech 1993-2010. Toto období bylo rozděleno na dvě poloviny. Důvodem pro rozdělení byl vstup České republiky do Evropské unie. Období je proto vymezeno na roky 1993-2003 a 2004-2010. Úspěšně se povedlo zachytit vývoj salda státního rozpočtu a státního dluhu včetně jeho struktury a úrokových nákladů. Přes provedenou analýzu zadlužení obcí a krajů České republiky došlo v práci k porovnání veřejného dluhu se státním dluhem. Druhá kapitola se věnovala plnění Maastrichtských kritérií nejen v České republice, ale i v ostatních zemích Evropské unie. Ve třetí kapitole byl zdokumentován vývoj daňové kvóty v průběhu již zmíněných let.

Analýza veřejného dluhu v České republice odhalila, že jeho výše se rok od roku zvyšuje. Hlavní příčinou jeho růstu jsou bezpochyby vykazované deficity státního rozpočtu. Mezi další příčiny patří přebírání nesplácených dluhů státních i soukromých podniků a bank. Výše veřejného dluhu, kromě prvních tří sledovaných let, každým rokem roste. Tempo růstu veřejného dluhu od roku 1997 je silné, avšak na dynamice přidává až po roce 2002, a poté v roce 2008 s příchodem světové finanční krize. Mezi roky 2008 a 2009 došlo k největšímu nárůstu veřejného dluhu, a to o neuvěřitelných 195 mld. Kč.

Samotná výše veřejného dluhu České republiky je pro většinu z nás nepředstavitelná, protože k čemu může „obyčejný smrtelník“ přirovnat částku 1,5 bilionu Kč. Jeho výše však není úplně tím největším problémem především z toho důvodu, že každý dluh se dá splatit. Ale pokud se jeho výše každoročně zvyšuje, dostát jeho splacení je téměř nemožné.

Výše zadlužení České republiky v roce 2011 činí 41,4 % HDP, a tak s plněním Maastrichtského kritéria veřejného dluhu se zdá být vše v pořádku. Ovšem prostor pro plnění tohoto kritéria se stále zužuje, a proto je nutné přijít na radikální řešení, která přinesou zmírnění tempa zadlužování. Jedním z řešení je reforma veřejných financí. V České republice proběhla v roce 2004 a 2008, avšak co se týče zmírnění zadlužování, v tom reformy úspěšné nebyly. Ohledně fiskálního kritéria deficitu veřejných rozpočtů, zde kritérium neplníme. K dramatickému nárůstu posledních let došlo v období světové finanční krize a od té doby dochází ke stálému snižování. Podle prognóz do dalších let by se hodnota tohoto poměru měla dostat pod 3% hladinu, a tak opětovně začít plnit toto kritérium.

I přes ne zcela úspěšné reformy veřejných financí, existují i další mnohá řešení, jak zmírnit tempo zadlužování. Mezi ně by mohlo patřit sestavování státního rozpočtu opět jako vyrovnaného a nebrat tolik za samozřejmé schvalování schodkového státního rozpočtu, a tím i následné navyšování veřejného dluhu. Patrnost, že veřejný dluh je v průběhu let stále více tvořen státním dluhem, byla dokázána v praktické části. Aby se veřejný dluh tolik neprohluboval, je zřejmé, že nejdůležitější opatření musí směřovat k příčinám deficitu státního rozpočtu. Je tedy potřeba důsledněji plnit státní pokladnu, jelikož tam dochází k únikům peněz. Silné nedostatky jsou ve vybírání daní. Česká republika nyní nedisponuje silnými pákami, kterými by vybírala očekávané výše. Je proto důležité zajistit řádné fungování finančních úřadů tak, aby se kontrola a dohled nad výběrem daní zefektivnily. Další možnou variantou, jak docílit zvýšení příjmové strany státního rozpočtu, je opětovné zavedení progresivní daně z příjmů fyzických osob. Mezeru ve státních příjmech tvoří poměrně nízké čerpání dotací z fondů Evropské unie, které by mohly vést například ke zlepšení infrastruktury.

Úpravy jen na příjmové straně státního rozpočtu jsou nedostatečné k tomu, abychom nevykazovali silné státní deficity. Největší položkou na výdajové straně představují transferové platy obyvatelstvu. Řešení se nenachází ve škrtech jednotlivých položek, ale je nutné zlepšit strukturu sociálních dávek a především její následnou kontrolu.

I přesto, že se Česká republika v porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie v oblasti veřejných financí řadí mezi průměr, měla by se snažit dosahovat stále lepších výsledků a hledět zodpovědněji na otázku prohlubování veřejného dluhu.

6 Seznam použitých zdrojů

Literatura

- BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav. Makroekonomie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5.
- ČERVENKA, Miroslav. Soustava veřejných rozpočtů. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 208 s. ISBN 978-80-87212-11-0.
- DVOŘÁK, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
- HAMERNÍKOVÁ, Bojka, MAAYTOVÁ, Alena a kol. Veřejné finance. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0.
- KUBÁTOVÁ, Květa. Daňová teorie a politika. 4. aktualizované vydání. Praha: ASPI, 2006. 279 s. ISBN 80-7357-205-2.
- LAJTKEPOVÁ, Eva. Veřejné finance v České republice: teorie a praxe. 1. vydání. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2013. 130 s. ISBN 978-80-7204-861-8.
- NAHODIL, František et al. Veřejné finance v České republice. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 359 s. ISBN 978-80-7380-162-5.
- PEKOVÁ, Jitka. Veřejné finance, úvod do problematiky. 4. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2008, 580 s. ISBN 978-80-7357-358-4.
- PEKOVÁ, Jitka; PILNÝ, Jaroslav; JETMAR, Marek. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI, a. s., 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
- SAMUELSON, Paul A., NORDHAUS, William D. Ekonomie. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2007. 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.

- SLANÝ, Antonín a kol. Makroekonomická analýza a hospodářská politika. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 376 s. ISBN 80-7179-738-3.
- SPĚVÁČEK, Vojtěch a kol. Transformace české ekonomiky, politické, ekonomické a sociální aspekty. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2002. 525 s. ISBN 80-86131-32-7.
- TOMÁŠKOVÁ, Eva. Veřejné finance. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 115 s. ISBN 80-210-4177-3.

Internetové zdroje

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. 2014 [cit. 2014-11-12]. Makroekonomické údaje. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. 2014 [cit. 2014-11-02]. Statistický lexikon obcí 2013. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4116-13>>.
- DĚDEK, Oldřich. *Zavedení Eura v České republice* [online]. 2013 [cit. 2014-11-22]. Kritérium veřejného deficitu. Dostupné z WWW: <<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro-a-ceska-republika/plneni-vstupnich-podminek/kriterium-verejneho-deficitu>>.
- DĚDEK, Oldřich. *Zavedení Eura v České republice* [online]. 2013 [cit. 2014-11-22]. Kritérium veřejného dluhu. Dostupné z WWW: <<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro-a-ceska-republika/plneni-vstupnich-podminek/kriterium-verejneho-dluhu>>.
- DĚDEK, Oldřich. *Zavedení Eura v České republice* [online]. 2013 [cit. 2014-11-10]. Maastrichtská kritéria. Dostupné z WWW: <<http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>>.

- *epravo.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-11-15]. Předpis 268/1994 Sb., Zákon o státním rozpočtu České republiky na rok 1995. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=42349&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.
- *epravo.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-11-15]. Předpis 22/1999 Sb., Zákon o státním rozpočtu České republiky na rok 1995. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=47473&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.
- *E15.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-11-22]. Kraje nadělaly dluhy, ale ne vždy rozumně. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/serial-e15-kraje-nadelaly-dluhy-ale-ne-vsechny-nerozumne-835255>>.
- *Konference k 10. výročí povodně 2002: Sborník referátů a posterových abstraktů* [online]. 2012. Praha: 14.–15. 8. 2012 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z WWW: <http://voda.chmi.cz/pov_2002/doc/sbornik.pdf>. ISBN 978-80-02-02395-1.
- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-17]. Náklady státního dluhu. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/hospodareni/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/naklady-statniho-dluhu>>.
- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-20]. Státní závěrečný účet za rok 2004. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2004/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2004-1972>>.
- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-20]. Státní závěrečný účet za rok 2005. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2005/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2005-1979>>.
- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-20]. Státní závěrečný účet za rok 2006. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2006/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2006-1980>>.

sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2006/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2006-1986>.

- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-20]. Státní závěrečný účet za rok 2007. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2007/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2007-2015>>.
- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-21]. Státní závěrečný účet za rok 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpocetu/2010/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2010-2059>>.
- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-16]. Struktura a vývoj státního dluhu. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/hospodareni/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>>.
- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-17]. Zadluženost územních samosprávných celků v roce 2007. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu/2007/zadluzenost-uzemnich-celku-2007-940>>.
- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-22]. Zadluženost územních rozpočtů v roce 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu/2010/zadluzenost-uzemnich-celku-2010-943>>.
- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-17]. Zadluženost územních rozpočtů v roce 2012. Dostupné z WWW: <<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu/2012/zadluzenost-uzemnich-rozpocetu-v-2012-11641>>.

- *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2014-11-23]. Zpráva k návrhu zákona o státním rozpočtu ČR na rok 2013. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/test/orig2.sqw?idd=123469>>.
- *OECD Statistics* [online]. 2014 [cit. 2014-11-22]. Revenue Statistics tax to GDP ratio changes to 2011. Dostupné z WWW: <<http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/revenue-statistics-ratio-change-previous-year.htm>>.
- PALÁN, Josef. *Vývoj státního dluhu, dluhu veřejných rozpočtů, státního rozpočtu ČR a HDP v letech 1993-2008: informační studie č. 2.091 (Parlamentní institut)*. Květen 2009. 20 s. [cit. 2014-11-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1&t=26>>.
- POKORNÝ, Petr. *Pád Klausovy vlády. Pařát* [online]. 2004 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z WWW: <http://www.parat.webzdarma.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=180&Itemid=46>.
- ZBOŘIL, Josef. *Plnění Maastrichtských kritérií zeměmi EU – 2011. blog.iDNES.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z WWW: <<http://zboril.blog.idnes.cz/c/207580/Plneni-Maastrichtskych-kriterii-zememi-EU-2011.html>>.

7 Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1 - Obecné schéma rozpočtu obce.....	69
Příloha 2 - Vývoj zadlužení jednotlivých krajů v ČR v letech 2005-2011 (v mld. Kč)	70
Příloha 3 - Složená daňová kvóta v zemích OECD v roce 2011 (v %)	71

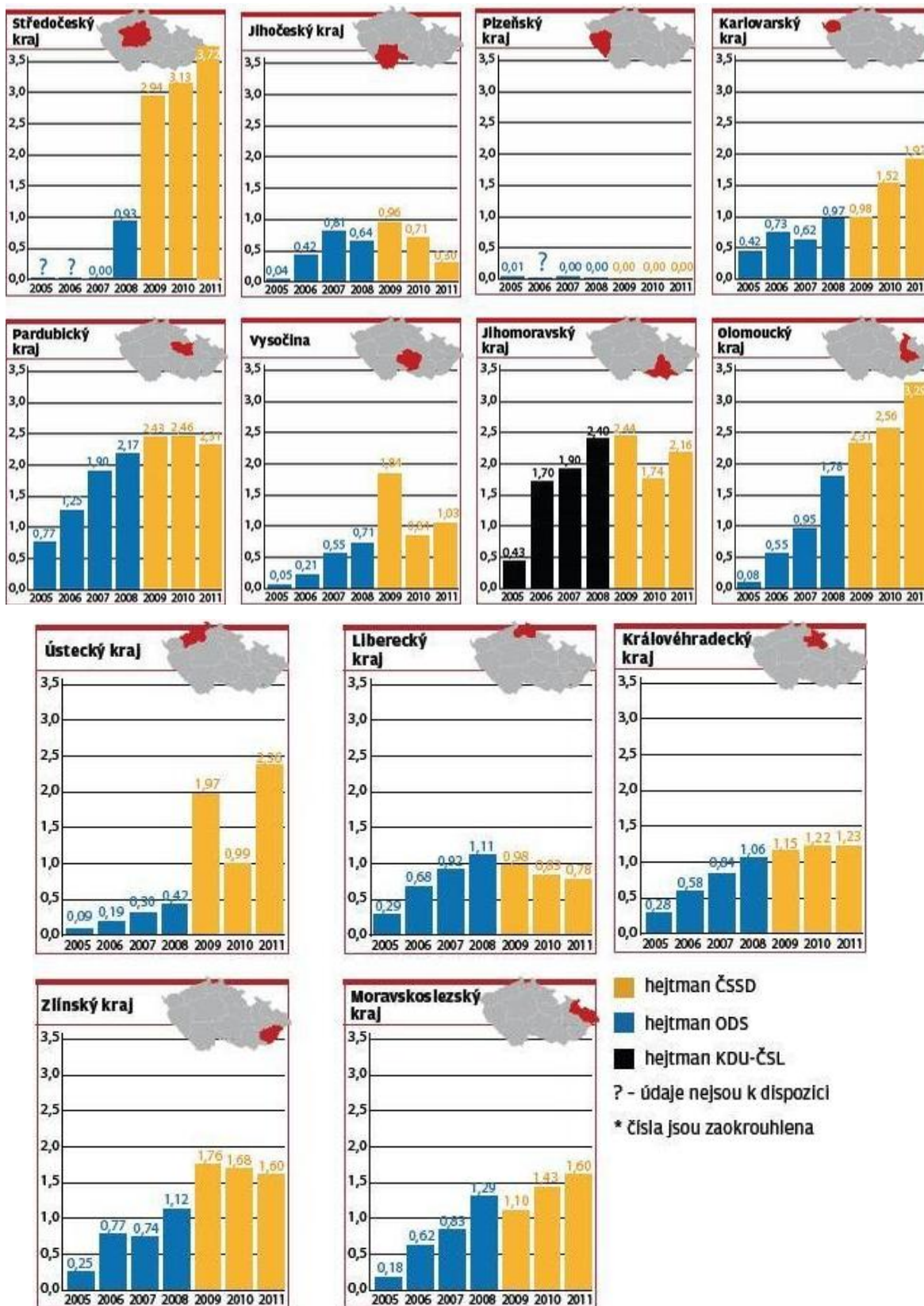
Příloha 1 - Obecné schéma rozpočtu obce

PŘÍJMY	VÝDAJE
Běžné	Běžné (neinvestiční)
- daňové	- mzdy a platy
- svěřené daně	- povinné pojistné za zaměstnance
- sdílené daně	- materiálové
- místní poplatky	- energie
- správní poplatky	- nájemné
- nedaňové	- sociální dávky
- poplatky za služby	- výdaje na municipální podniky
- příjmy z pronájmu majetku	- sankce za porušení rozpočtové kázně
- příjmy od O. S. a P. O.	- úroky
- zisk obecních podniků	- pokuty
- dividendy z akcií, přijaté úroky	- ostatní (dary, apod.)
- transfery (dotace)	- dotace vlastním O.S. a jiným subjektům
- účelové	- neinvestiční příspěvky P. O.
- neúčelové	- výdaje na sdružování fin. prostředků
Kapitálové	- příspěvky dobrovolným svazkům obcí
- z prodeje majetku	Kapitálové (investiční)
- z prodeje akcií a majetkových podílů	- na hmotný a nehmotný majetek
- kapitálové transfery	- nákup cenných papírů
- účelové	- kapitálové poskytnuté dotace O. S.
- neúčelové	- investiční příspěvky P. O.
- přijaté úvěry	- investiční půjčky různým subjektům
- příjmy z emise komunálních obligací	- splátky úvěrů
- přijaté splátky půjček	
Ostatní (přijaté sankční pokuty, apod.)	Ostatní

Pozn.: O. S. = organizační složky, P. O. = příspěvkové organizace

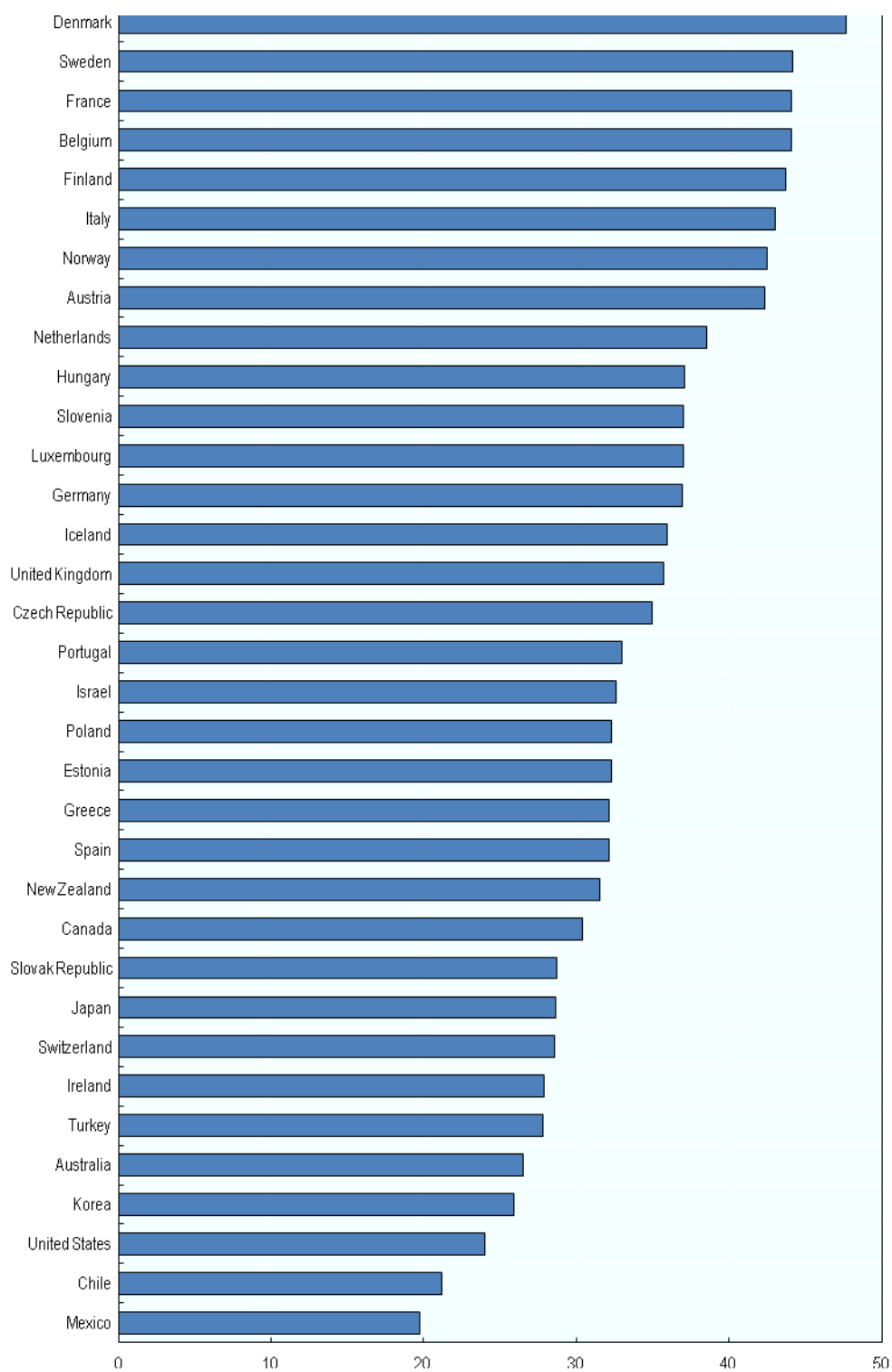
Zdroj: zpracováno autorkou, data: Lajtkepová, E., Veřejné finance v České republice, s. 89

Příloha 2 - Vývoj zadlužení jednotlivých krajů v ČR v letech 2005-2011 (v mld. Kč)

Zdroj: E15.cz [online], Kraje nadělaly dluhy, ale ne vždy rozumně

Příloha 3 - Složená daňová kvóta v zemích OECD v roce 2011 (v %)

Zdroj: OECD Statistics (Graf A)